Poštnina plačana v gotovini

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ● ŠT. 42 ● 21. OKTOBRA 1955 ● LETO XIV ● CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

ZAPISKI S POSVETOVANJA SINDIKALNIH ODBORNIKOV O NADALJNJEM RAZVOJU GOSPODARSTVA

Zaslužek marljivejšega delavca ne sme biti

V NIČEMER OMEJEN

Minulo sredo je bilo v prostorih Doma sindikatov v Ljubljani posvetovanje sindikalnih odbornikov o nadaljnjem razvoju našega gospodarstva. Na posvetovanje je prišel tudi sekretar Izvršnega komiteja Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, tovariš Miha Marinko. Odbornikom je obrazložil bistvene misli in sklepe nedavnega posvetovanja o nadaljnjem razvoju gospodarstva, ki je bilo v Beogradu pod predsedstvom tovariša Tita.

Tovariš Miha Marinko, sekretar Izvršnega komiteja CK ZKS in predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije je govoril na posvetovanju sindikalnih odbornikov o bodočem razvoju gospodarstva

Iz govora in razprav na posvetovanju sindikalnih odbornikov lahko razberemo tele temeljne ugotovitve:

Prvič. Današnji čas zahteva od nas vseh, da nenehno proučujemo in spremljamo vsa gospodarska dogajanja. V procesu rasti proizvodnih sil in ustvarjanja socialističnih družbenih odnosov je namreč nemogoče uveljaviti takšne ukrepe, ki bi pravilno in do potankosti urejali vse plati našega življenja. Zato mora svojo vlogo odigrati zavest in zrelost delovnih ljudi.

Drugič. Sindikati se bodo morali zavzemati za dosledno uresničenje načel bodočega gospodarskega razvoja, kajti predvideni ukrepi so prvenstveno namenjeni izboljšanju življenjske ravni delavcev. Odločno se bodo morali spoznati s škodljivimi težnjami, če bi poizkušale na kateremkoli področju zavirati bodoči razvoj gospodarstva.

Tretjič. Še vnaprej bo treba izpopolnjevati plačni sistem in uveljavljati načelo, da ne sme biti marljivejši delavec glede svojih prejemkov v ničemer omejen. Zaslužek vsakogar naj bo odvisen edinole od njegove storilnosti.

Razložimo si te temeljne ugotovitve nekoliko podrobneje.

Uvodoma je treba znova povedati že nekajkrat izrečeno resnico, da je bil dosedanji razvoj gospodarstva nujen, če smo hoteli s sicer hudo napeto kapitalno graditvijo, povečati obseg naših proizvajalnih sredstev v tolikšni meri, da se sedaj lahko obrnemo z licem k življenjskim pogojem delavcev in poskrbimo, da bo naša akcija čimprej rodila povoljne sadove za življenjsko raven delavskega razreda. Sedanja preusmeritev torej ni posledica neke doslej zgrešene gospodarske politike, kot bo hotel to marsikdo zlonamerno razlagati, temveč je prav dosežena zmogljivost gospodarstva izhodišče za postopno izboljšanje življenjske ravni nas vseh. To izboljšanje je seveda odvisno od nadaljnjega povečanja proizvajalnih sil in storilnosti nas proizvajalcev.

Težnje za dobički in lokalnimi investicijami so nam škodovale

Seveda je smer pospešene industrializacije rodila razen dobrih sadov tudi vrsto nezdravih teženj in nesoglasij. Ob naglem spreminjanju strukture prebivalstva, ko se je dobršen del kmečkih delavcev zaposlilo v industriji in gradbeništvu, je zaostajala kmetijska proizvodnja. Ker je industrija v pretežni meri proizvajala sredstva za proizvodnjo, je nujno zaostajala proizvodnja potrošnih dobrin. Napetost v razdeljevanju narodnega dohodka je povzročila, da je kupna moč preraščala razpoložljive blagovne sklade. Zato je vsaka najmanjša slabost v trgovini, v razdeljevanju materialnih sredstev, v teh prilikah povzročila različne težave, ki so bile zelo boleče in ki so dostikrat povzročale paniko ter tako še povečale naše splošne težave.

Te objektivne težave in nekatera nesoglasja v gospodarstvu, kot posledica napete industrializacije, pa so še poslabšale razne škodljive težnje podjetij, občin in okrajev. Številni kolektivi in okraji so se pehali za čim večjimi dobički nesmotrno so trošili sredstva za razširitev obstoječih podjetij, za gradnjo novih tovarn in drugih objektov. Marsikje so že vnaprej planirali potrošnjo sredstev, čeprav ta še niso bila ustvarjena in čeprav so vedeli, kako bodo ustvarjena ter da trg zanje nima odgovarjajočih količin investicijskega in ostalega potrošnega blaga. V strahu, da podjetjem, občinam in drugim, ne bodo usahnila sredstva, so jih le-ti čimprej in nesmotrno trošili, dostikrat tudi za manj važne stvari, za ambiciozne investicijske plane itd. Ta pohlep po dobičku in preobsežnim lokalnim investicijskim načrtom je seveda vplivalo na tržišče, na naraščanje cen. Če posamezni proizvajalec ni navijal cen, je to takoj izkoristil nekdo drug in prodajal proizvode po cenah, kot mu je kazal njegov sebični račun. Tako so nastajali spori o ustvarjanju, selitvi in delitvi dobičkov, na trgu so se kazale težave, ki jih ni moč uspešno ozdraviti z dosedanjimi ukrepi za uravnovešenje cen.

Marsikakšnim nezdravim pojavom, ki so koreninili le v subjektivnih slabostih delovnih kolektivov, občin in drugih, bi se lahko izognili, če bi organi samoupravljanja razsodneje ravnali. Proizvajalec in potrošnik v eni osebi ni hotel drug drugega poznati; v tovarni ali na zasedanju ljudskega odbora je glasoval za čim večji dobiček, zunaj tovarne, doma, na trgu, pa je valil krivdo na druge, pred svojimi slabostmi in napačnimi določitvami pa si je zakrival oči.

Dobršen del dosedanjih težav torej lahko pripišemo enostranskim pogledom upravljalcev. Marsikdo je pri odločanju o tej ali oni stvari spregledal verigo posledic, ki jih bo rodilo njegovo dejanje, izgubil je iz vida celovitost našega gospodarstva.

Nekateri si predstavljajo bodoči razvoj tako, da bomo uklenili gospodarstvo z vrsto predpisov in uredb, češ le tako bo

(Nadaljevanje na 2. str.)

Podpredsednik Vsekitajske sindikalne federacije tovariš Lu Nin I je med sprejemom na Republiškem sindikalnem svetu med drugim dejal: »Povsod sem opazil, da ljudje v Jugoslaviji in v Sloveniji navdušeno vlagajo napore v graditev socializma. Zelo smo srečni, da je kitajska sindikalna delegacija lahko obiskala glavno mesto Slovenije. Srečen sem, da lahko zatrdim prijateljstvo kitajskega ljudstva in da izročim pozdrave vsemu slovenskemu narodu«.

OBISKALA NAS JE KITAJSKA SINDIKALNA DELEGACIJA

Snidenje prijateljev

Kitajske goste je pozdravil predsednik Republiškega sveta Zveze sindikatov za Slovenijo tovariš Janko Rudolf. — Izjava vodje kitajske delegacije Lu Nin I. — Prisrčen razgovor. —

»Zelo smo srečni, da smo prišli v Slovenijo in se sestali z našimi tukajšnjimi prijatelji,« je dejal vodja kitajske sindikalne delegacije Lu Nin I na sprejemu pri Republiškem svetu sindikatov Slovenije minulo soboto. »Odkar smo prišli v Jugoslavijo, smo obiskali republiko Srbijo, Makedonijo, Hrvatsko ter Bosno in Hercegovino. Sedaj smo prišli še v Slovenijo in kjerkoli potujemo se počutimo kot doma. Ko srečujemo vaše ljudi, se nam zdi, kot da bi srečavali naše brate.«

Sprejem Vsekitajske sindikalne delegacije na Republiškem svetu sindikatov Slovenije je potekal nadvse prisrčno. V delegaciji je bilo pet članov, med njimi Lu Nin I, podpredsednik Vsekitajske federacije sindikatov, Džan Suj Džu, sekretar Vsekitajske federacije sindikatov in Si Li, podpredsednik Vsekitajske federacije kovinarskih sindikatov. Kitajski gostje so prispeli v spremstvu tajnika Republiškega sveta tovariša Mavricija Borca. Sprejel jih je predsednik Republiškega sveta Janko Rudolf in jim predstavil člane Republiškega sveta sindikatov Slovenije, nato pa jih je pozdravil z naslednjimi besedami:

»Zelo sem srečen, da imam čast v naši sredi pozdraviti visoke predstavnike vsekitajske sindikalne federacije, zlasti zato, ker smo delovni ljudje naše republike s posebnimi simpatijami in z velikim zanimanjem spremljali hud boj kitajskega ljudstva za osvoboditev. To je tudi nam v težkem in krvavem boju proti fašizmu dajalo novih vzpodbud za premagovanje naših naporov.

Želim, da bi se tudi v naši republiki dobro počutili, da bi spoznali naš boj za socializem in se prepričali o naporih naših delovnih ljudi pri graditvi socialističnega družbenega reda. Visokim gostom želim prijetno bivanje pri nas in upam, da se bodo vrnili v svojo domovino z najboljšimi vtisi.«

Na prošnjo sodelavca Radia Ljubljana pa je vodja kitajske sindikalne delegacije Lu Nin I dal kratko izjavo, ki smo jo deloma že omenili v začetku, nato pa je nadaljeval:

»Osebno sem prišel v Slovenijo že drugič. Ko sem prvikrat obiskal slovensko prestolnico Ljubljano, sem si ogledal tudi tovarno turbin Litostroj. Takrat so to tovarno šele začeli graditi. Z veseljem in velikim zanimanjem si jo bom znova ogledal, ker sem globoko prepričan, da bo tovarna napravila globok vtis name.

Obiskal sem tudi Maribor in tamkajšnjo tovarno avtomobilov. Povsod sem opazil, da ljudje v Jugoslaviji in v Sloveniji navdušeno vlagajo napore v graditev socializma.

Zelo smo srečni, da je kitajska sindikalna delegacija lahko obiskala glavno mesto Slovenije. Srečen sem, da lahko zatrdim prijateljstvo kitajskega ljudstva in izročim pozdrave vsemu slovenskemu narodu.

Vam in delovnim ljudem izražamo svoje prisrčne pozdrave.«

Predsednik Republiškega sveta sindikatov Slovenije Janko Rudolf je nato izročil kitajskim gostom lepa darila Hkrati pa se jim je Janko Rudolf zahvalil za njihova darila.

Po uradnem sprejemu pa se je razvil prisrčen razgovor, ki se je vse bolj in bolj sproščal

V pogovoru je Janko Rudolf omenil, da je v Jugoslaviji dobro znan dolgoletni hrabri boj kitajskih partizanov za svobodo proti japonskim okupatorjem in korumpiranemu kuomintanškemu režimu, in pristavil:

»Kadar je bilo pri nas v partizanih najhuje in so začeli nekateri borci omahovati, smo jim vedno postavljali za zgled boj kitajskih partizanov in rekli: Kaj pa na Kitajskem, kjer se bojujejo še veliko dlje kot mi!«

»Tudi pri nas,« je odgovoril Lu Nin I, »smo med osvobodilnim bojem govorili našim borcem: Poglejte, tako kot mi, se bojuje še vrsta drugih narodov in če lahko vzdržijo Jugoslovani, majhen evropski narod, ki so ga fašisti v celoti okupirali, potem lahko premagamo fašistične sovražnike tudi mi, saj nas je še sto milijonov!«

Ko se je pozneje v pomenku izkazalo, da je v delegaciji tudi podpredsednik Vsekitajske federacije kovinarskih sindikatov, je predsednik Republiškega odbora slovenskih kovinarjev Jaka Kvas prisedel na rob naslonjača svojega kitajskega tovariša in med splošnim smehom dejal: »No, sedaj se bova pa midva pomenila, midva kovinarja!«

Seveda je bilo to teže storiti kot pa reči. Kljub temu pa je bilo videti, da se oba kovinarja in prekaljena sindikalna voditelja, čeprav iz dveh tako oddaljenih dežel, kar dobro razumeta.

V takem vzdušju je potekal razgovor več kot pol ure. Nato pa so se kitajski gostje poslovili in v spremstvu Janka Rudolfa in Mavricija Borca odšli na ljubljansko univerzo, kjer so obiskali predstavnike te naše visoke kulturne ustanove. Pozneje so si ogledali še Litostroj, Muzej narodne osvoboditve in nekdanjo belogardistično mučilnico pri Sv. Urhu.

P. M.

POZDRAV KONGRESU

prosvetnih društev Slovenije

V soboto se bodo zbrali v dvorani gledališča na Jesenicah delegati prosvetnih društev na izredni kongres, ki bo v glavnem razsojal o dveh temeljnih vprašanjih. Prvič, o prilagoditvi organizacijskih oblik in metod vodenja prosvetnega delovanja, doseženi stopnji v razvoju amaterskih prosvetnih društev. Drugič, o glavnih vsebinskih in organizacijskih vprašanjih v zvezi z izobraževanjem in vzgojo v amaterskih prosvetnih društvih.

Ti dve vprašanji sta neverjetno pomembni za nadaljnji razvoj amaterske prosvetne dejavnosti pri nas in za njen prispevek v našem kulturnem življenju. Burni družbeni razvoj, zlasti po letu 1950, ko smo krenili na pot družbenega samoupravljanja, je v eni in isti sapi odprl obe vprašanji: način vodenja amaterske prosvetne dejavnosti in problem osnovne orientacije amaterskih prosvetnih društev.

Povsem razumljivo je, da bi bili zelo pozni, če bi šele sedaj, po petih letih, razmotrili prvič vse tiste družbene probleme, ki jih je porinilo na dnevni red družbeno upravljanje, in če bi šele sedaj začeli razmišljati, kako slediti vsemu temu dogajanju. K sreči seveda ne capljamo tako počasi za družbeno ekonomskim dogajanjem. Že spomladi 1952. leta je v Sloveniji dozorela poguba, naj bi obnovili svetlo tradicijo delavskih prosvetnih društev »Svoboda« z namenom, da postanejo ta društva lemež v našem prosvetnem življenju. Nekateri tedaj te pobude niso razumeli: označili so jo za sektaštvo in proletkultovščino najbolj črne vrste. Niso doumeli tega, kar je lani razložil tovariš Kardelj zelo jasno tudi srbskim komunistom na njihovem kongresu: »Ne gre samo za prosvetljevanje ljudi v ožjem pomenu besede. Gre predvsem za to, da usposobimo delavski razred kot vodilno gibalno silo socialističnega razvoja za njegove zgodovinske naloge. Če je delavski razred prebujen in izobražen, pomeni to krepitev neposrednega razrednega vpliva na ves družbeni razvoj, pomeni to več njegove pobude, pomeni to manj birokratizma, manj možnosti za razvoj birokratskih teženj. Če je delavski razred prebujen in izobražen, pomeni to krepitev njegovega vpliva na vas, pomeni to olajšanje nalog pri socialistični preobrazbi vasi... Meni se zdi, da je to delo uspešno edino le takrat, če se opira na pobudo ljudi, ki so osebno navezani na to vrsto kulturnega ustvarjanja. Zato mislim, da bi si morali prizadevati, da bi se naše prosvetne organizacije med delavskimi množicami bolj osamosvojile in da bi se obvezno vertikalno demokratično povezovale. Tako bi lahko bolje sodelovale med seboj, razvijale pobudo za razne večje kulturne prireditve, festivale itd. Tako združene se bodo te organizacije lahko mnogo uspešneje borile za večjo kvaliteto in se tako sistematično dvigale iz zaostalega okolja ter spreminjale okolje samo, ne pa se v njem utapljale... Mislim, da bi morala predvsem delavska prosvetna društva korakati naprej, odpirati delovnim ljudem obzorja, jih uvajati v nove socialistične odnose, jih vzgajati za jutrišnji dan...«

Nekako te ideje so vodile tudi pobudnike za ustanovitev posebnih delavskih društev, da so predlagali ustanovitev »Svobod«. Ta pobuda je zelo ugodno odjeknila med delavskim življem, ker v delavskih središčih še živi lepa tradicija »Svobod«, ki jih starejša generacija delavcev ni pozabila. Tako je prišlo do trboveljskega kongresa »Svobod«, ki je zelo jasno začrtal smernice za bodočo rast in delovanje delavskih prosvetnih društev. Seme tega kongresa je padlo na neverjetno plodna tla: danes deluje na Slovenskem okoli sto petdeset »Svobod« z nad petdeset tisoč člani. »Svobode« so razvile izredno obsežno in vsestransko prosvetno delo in postale neke vrste matice amaterske prosvetne dejavnosti v celoti. Prav zato pa je bil tudi celjski kongres »Svobod« po svojem pomenu že kongres vseh prosvetnih društev, ker je govoril o splošni problematiki prosvetljevanja pri nas, čeprav na njem formalno niso prisostvovali predstavniki drugih društev. Zaključke celjskega kongresa »Svobod« so usvojila vsa prosvetna društva, seveda ne formalno, ampak praktično: začela so se ravnati tako, kakor je svetoval omenjeni kongres.

V času med trboveljskim kongresom in jeseniškim kongresom so se delavska prosvetna društva v glavnem konsolidirala, se uveljavila v družbenem življenju, in v celoti so delovni ljudje osvojili njihovo jasno socialistično usmerjeno prosvetno dejavnost. Zato se je pokazala potreba, da se v celotni organizaciji prosvetnih društev o Sloveniji uveljavijo načela in metode dela, s katerimi so se v našem amaterskem prosvetnem delu afirmirale »Svobode«. Na ta način bi bili odpravljeni poslednji ostanki birokratske prakse, ki so se deloma ohranili še do sedaj.

Ko je bil objavljen razglas o sklicanju izrednega kongresa, so začeli nekateri posamezniki napovedovati »velikanske organizacijske spremembe«, ki da jih bo napravil jeseniški kongres. Istočasno s temi napovedmi pa so izražali svojo zaskrbljenost nad

(Nadaljevanje na 7. str.)

ZAPISKI S POSVETOVANJA SINDIKALNIH ODBORNIKOV O NADALJNJEM RAZVOJU GOSPODARSTVA

Zaslužek marljivejšega delavca ne sme biti

V NIČEMER OMEJEN

(Nadaljevanje s 1. strani)

mogoče v gospodarski stavbi preprečiti nove nevarne razpoke. Toda takšno gledanje je kratkovidno in enostransko. V procesu rasti proizvodnih sil in ustvarjanja socialističnih družbenih odnosov ni mogoče izdelati tako popolnih predpisov, da bi lahko z njimi urejali prav vse stvari. Še tako dobro sestavljena uredba ima določene špranje, ki jih bodo vedno znali poiskati tisti, katerim je več lastni sebični račun, kot pa korist skupnosti. Prav zato mora v nadaljnjem razvoju gospodarstva pri kakršnih koli odločitvah, odigrati odločilno vlogo zavest in zrelost delavcev in vseh delovnih ljudi. To pa je uresničljivo le, če nenehno in sistematično proučujemo in spremljamo gospodarska dogajanja in gledamo na vsak ukrep in na vsako odločitev s stališča koristi skupnosti in celovitosti našega gospodarstva.

Nadaljnji razvoj gospodarstva je jasno začrtan

Nadaljnji razvoj gospodarstva je po posvetovanju v Beogradu jasno začrtan. Temeljna stvar v preusmeritvi naše gospodarske politike je drugačna porazdelitev narodnega dohodka, v zožitvi investicijske fronte, spremembi strukture investicij, stabiliziranju tržišča, pospeševanju kmetijstva in uveljavljanju takšnega načina nagrajevanja, ki bo pospešil nadaljnjo rast materialnih dobrin in kar najbolj vzpodbujal storilnost delavcev. Pretežni del sredstev bomo odslej usmerili v lahko industrijo in kmetijstvo, skratka za povečanje proizvodnje potrošnih dobrin. Z določenimi ukrepi bo treba doseči uravnovešenje trga in oblikovanje cen. Naš sistem bo treba izpopolniti tako, da bo odpravljena brezglava tekma za dobički, kar je voda na mlin poviševanju cen in nesmotrnemu trošenju sredstev. Za takšno smer gospodarske politike se bomo morali zavzeti prav vsi, od organov upravljanja v podjetjih, do odločujočih činiteljev v komunah, skupnostih komun itd. Intenzivno se bomo morali boriti za smotrno plansko disciplinirano ustvarjanje in trošenje sredstev. In če ne bo drugače, bo treba plansko disciplino utrjevati tudi z določenimi potrebnimi ukrepi. Zelo tankovestno bo treba paziti, da bodo razpoložljiva sredstva organov samoupravljanja v podjetjih, občinah in okrajih vložena res samo tja, kjer se bodo najhitreje obrestovala in koristila življenjski ravni. Izogibati se bo treba velikim gradbenim načrtom, ki jih v kratkem času ne moremo uresničiti, da bi hitro rodili zaželjene sadove. Komune in drugi organi bodo morali bolj kot doslej skrbeti za pospeševanje in razširitev obrti, predvsem pa uslužnostne obrti. Na tem področju bo treba doseči zdrav konkurenčni boj socialističnega sektorja obrti z zasebnim obrtnikom, ki je za sedaj še v monopolnem položaju. Ta boj mora nujno vplivati na realnejše cene obrtnih uslug, kar bo neposredno ugodno vplivalo na življenjsko raven delavcev. V industriji, v komunalnem gospodarstvu, na področju kmetijstva itd., lahko malenkostna vložena sredstva v kratkem času rode obilne plodove.

Razpoložljiva sredstva bomo morali preudarno trošiti

Takšna preusmeritev v investicijski in ostali gospodarski politiki bo morala prevevati vse družbene plane, temu skladno bo treba prilagoditi ustvarjanje in delitev sredstev podjetij, občin, skupnosti komun itd. In prav tu, na tem področju lahko delavci veliko store. Pri sestavljanju planov, pri odločitvah, kako naj se ustvarjajo in trošijo določena sredstva, je treba imeti vedno pred očmi bodočo smer gospodarstva in se za uresničenje te smeri najdosledneje zavzemati .

Ne smemo se čuditi, če se bodo tej preusmeritvi investicijske in ostale gospodarske politike posamezniki upirali, če bodo hoteli voziti po stari poti naprej. Poizkušali bodo najti opravičila za to ali ono gradnjo, iskali bodo vrzeli v predpisih in uredbah in na vsak način hoteli uresničiti svoje želje. Apetiti po ustvarjanju in delitvi dobičkov, pa čeprav na račun navijanja cen, ne bodo tako hitro skopneli. In tam kjer so doslej videli zboljšanje standarda samo v gradnji novih tovarn, se tej stvari ne bodo tako zlahka odrekli. Kolikor učinkovitejše bo prihajala do izraza preusmeritev gospodarske politike toliko bolj bodo prišle do izraza nekatere težave in novi smeri nasprotne težnje. Te težave bodo izkoriščali predvsem tisti, ki so doslej neupravičeno izkoriščali naš položaj. Zato bo treba vsakomur jasno povedati, da bi vsako nadaljnje gospodarsko neutemeljeno in nepotrebno razširjanje investicijske fronte in vsako nesmotrno trošenje sredstev porušilo vsa ostala prizadevanja za postopno rast življenjske ravni. Vsako preobsežno gradnjo bi plačali odslej dražje, kot smo jo plačali doslej. Zavedati se je namreč treba, da prevelika investicijska vnema inflacijsko deluje, pritiska na trg in slabo vpliva na standard našega delavca. Prav zato bo ena glavnih dolžnosti sindikatov, da se zavzamejo na vseh področjih našega življenja za kar najdoslednejše uresničevanje načel gospodarskega razvoja, ki so bila sprejeta na zadnjem posvetovanju v Beogradu. Odločno se bo treba spoprijeti z vsemi škodljivimi težnjami, ki bi poizkušale tok gospodarstva usmeriti na drugačno pot.

V imenu Republiškega sindikalnega sveta je predsednik Janko Rudolf izročil kitajskim gostom lepa darila. — Tovariš Lu Nin I sprejema darilo slovenskih sindikatov

Tudi na kmetijstvo ne smemo pozabiti

Delavci pogostokrat vidimo le probleme svoje tovarne in se ne zanimamo dovolj za življenje in probleme ostalih gospodarskih področij. Za kmetijstvo in njegov nadaljnji razvoj včasih kar nimamo pravega razumevanja, čeprav je občutno izboljšanje standarda v mnogočem odvisno prav od razvoja te gospodarske panoge. Zato se bo treba poslej posebno zanimati, kakšna naj bo naša investicijska politika v kmetijstvu, kako in s kakšnimi ukrepi bo mogoče v kratkem času doseči večje pridelke in s čim vse naj bi vplivali na kmetijstvo, da ne bi ostalo samo pri proizvodnji za svoje vsakdanje potrebe, temveč, da bi proizvajalo čim več za trg. Nasprotovati moramo vsem tistim navidezno »vzpodbudnim« s čimer bodo avtomatično izločemiranje itd, ki ne rode zadovoljivih sadov. Uveljaviti pa moramo bolj učinkovita sredstva za dvig kmetijske proizvodnje, na primer, da z ustrezno kreditno politiko vključujemo sredstva individualnih kmetijskih proizvajalcev za zgraditev nekega objekta, za nakup strojev itd. Mobilizirati bi morali več sredstev za razna melioracijska in druga dela preko zadrug, ki morajo postati na vasi pomemben gospodarski činitelj. Kmetijska zadruga mora postati na vasi pomemben gospodarski činitelj tako glede investiranja v tisto smer, kjer individualno kmetje ne kažejo zato dovolj zanimanja, kot tudi glede vnovčenja kmetijskih pridelkov, s čemer bodo avtomatično izločeni nakupovalci in špekulanti.

Delavci lahko s svojim vplivom v marsičem pripomoremo, da bo naša politika v kmetijstvu pravilna in da bomo uveljavljene ukrepe čim dosledneje uresničevali. To lahko store zaradi ugodne porazdelitve industrije in tvornega dela v organih ljudske oblasti.

Urejanje plačnega sistema je še vedno v ospredju

Ena od temeljnih in najbolj pomembnih ugotovitev in napotil tega posvetovanja je nedvomno ta, da je treba izpopolnjevati oziroma poiskati boljši sistem nagrajevanja. V bodočem sistemu nagrajevanja bi morali uveljaviti načelo, da ne sme biti zaslužek marljivejšega v ničemer omejen in morajo biti prejemki vsakogar odvisni edinole od njegove storilnosti. Če lahko nekdo s svojim delom nadomesti dva delavca, ga je treba plačati po njegovi storilnosti. Zaradi tega je nujno potrebno čim dosledneje uvesti individualno nagrajevanje po zaslugi. S tem bo mogoče doseči, da bo delavec na svojem mestu dosegel zaslužek, ki mu je potreben, se bo posvetil predvsem proizvodnji v svoji tovarni in mu ne bo treba hraniti svojih delovnih moči za iskanje zaslužka izven tovarne. Z boljšim plačnim sistemom bo treba vzpodbuditi delovne kolektive, da zaposlujejo res samo proizvodnji nujno potrebno število delavcev in da marljivejši delavec ne vzdržuje tistih, ki so v tovarni le zaradi postranskega zaslužka.

Letošnji plačni sistem je še vedno pomanjkljiv v tem, da ni vzpodbujal podjetja na realno planiranje števila delavcev, temveč jih je vzpodbujal oziroma jih še vzpodbuja, da zaposlujejo več delavcev, kot jih terja proizvodnja, ker si s tem lahko povečajo skupni znesek prejemkov.

V nadaljnji izpopolnitvi plačnega sistema gre za to, kako doseči sedanji ali večji učinek dela pri obstoječih plačnih skladih in pri obstoječih cenah ob manjšem številu zaposlenih s tem, da se sedanji plačni skladi porazdelijo na manjše število delavcev. Taka politika zahteva odpravo vseh odvišnih delovnih mest v proizvodnji, kakršne imamo še marsikje in ki jih držimo zaradi nekakšnih socialnih razlogov. Del delavcev, ki je pravkar prišel iz kmetijstva, se lahko brez vse škode vrne nazaj h kmetijski proizvodnji, kjer takorekoč ni mogoče dobiti delavca za redno opravljanje kmetijskih del. Zmanjšanje števila delavcev v industriji bi tudi zdravo vplivalo na splošne razmere v gospodarstvu, saj bi odpadle grožnje »pa pojdem drugam«, če mojster opozori delavca, da je svoje delo malomarno opravil, pokvaril stroj, uničil material itd.

V našem gospodarstvu moramo torej uvesti tak sistem nagrajevanja, ki bo zmanjšal povpraševanje po delavcih, vzpodbujal zaposlene, da bodo poviševali storilnost dela ter da bodo dobili ti svojemu delovnemu uspehu primerne prejemke. Postopen dvig življenjskega standarda delovnih ljudi lahko pričakujemo le v skladu s splošnim povečanjem proizvajalnih sil države in sorazmerno produktivnostjo dela posameznega proizvajalca. Prav zato je tako potrebno uveljavljati način nagrajevanja, ki bo upošteval vsa prej omenjena načela. Sindikalni odborniki bodo morali skupno z gospodarstveniki proučiti slabosti obstoječega plačnega sistema in predlagati takšen sistem nagrajevanja, ki bo vplival na nadaljnjo rast proizvajalnih sil in vzpodbujal prizadevnost vsakega člana kolektiva za čim boljše delo in gospodarjenje podjetja.

Vsa dosedanja posvetovanja, predvsem pa nedavno posvetovanje pod predsedstvom tovariša Tita v Beogradu, so rodila polno bogatih pobud za nadaljnji razvoj našega gospodarstva, za krepitev naše gospodarske moči, od česar je odvisna življenjska raven nas vseh. Sklepi in napotki teh posvetovanj nam morejo preiti v kri in meso in nam morajo biti napotilo za vsakdanje delo v tovarni, v organih ljudske oblasti. Vsak naš ukrep je treba soočiti s sprejetimi sklepi, ki zagotavljajo postopno rast življenjske ravni nas vseh. Seveda ne smemo pričakovati, da se bo položaj čez noč izboljšal, kajti rast življenjske ravni je odvisna od dela naših rok, od naše ustvarjalne moči.

OB ZBORU GOSTINSKO TURISTIČNIH DELAVCEV V PORTOROŽU

Objektivnost je lepa lastnost

Pred tremi leti je Republiški odbor sindikata gostinsko turističnih delavcev uvedel letne množične sestanke odbornikov vseh podružnic, ki jim prisostvujejo tudi člani, ki ob tej priliki tekmujejo v različnih športnih panogah. To je vsekakor dobra oblika dela in takšna delovna zborovanja priporočamo tudi ostalim podružnicam.

Na letošnjem zborovanju so referenti prebrali zgoščena poročila o letošnji turistični sezoni, o donosu gostov in gostinskih delavcev, vlogi in nalogah sindikata in o družbenem, oziroma delavskem upravljanju v gostinstvu. Organizirali so tudi razstavo turistične propagande, kolektiv hotela »Palace« pa je priredil kulinarično razstavo.

Referenti so obravnavali predvsem najbolj pereča vprašanja gostinstva, to je, majhno zmogljivost obratov, izkoriščanje dopusta izven glavne sezone itd. Omenjeno je bilo, da so se ponekod vse preveč zavzeli za inozemske goste. S tem v zvezi so obravnavali tudi strokovno raven zaposlenih, kar je v tej stroki dokaj pereča stvar. Iz razprav je bilo moč razbrati, da nagrajevanje v gostinstvu še ni dobro urejeno in da bi morali sistem premiranja uveljaviti v vseh primerih, ko je delo izredno uspešno. Del gostinstva tudi ne prejema doklad za nočno delo. Precej gostinskih delavcev tudi nima prostega dne v tednu kakor to določajo predpisi. Na zborovanju je bilo tudi omenjeno, da je od približno 7000 zaposlenih gostincev organiziranih v sindikatu le 4600. Tudi to je eden od razlogov, da za delavsko upravljanje ni bilo dovolj zanimanja, krivda pa leži tudi na sindikalnih podružnicah, ki so zanemarjale splošno in ekonomsko vzgojo članov.

Posebnost zborovanja je bilo poročilo, ki je obravnavalo odnose med gosti in gostinskimi delavci. O njem smo brali kritike v dnevnem časopisju, kajti ta obravnava ni bila dovolj objektivna oziroma taktna in očitki novinarjem so bili preveč posplošeni.

Mnoge gostinske delavce, ki si prizadevajo in tudi v resnici v redu opravljajo svoje delo, bolijo javni očitki, čeprav so dostikrat upravičeni. Žal so večkrat premalo konkretni. Razumljivo je, da bi gostinski delavci (in to bi tudi morali) lahko povedali marsikaj neljubega o številnih gostih, katerih obnašanje je včasih še slabše kot pa ponašanje nekaterih gostinskih delavcev. Prav zaradi tega bi moralo takšno poročilo resneje obravnavati vsak problem zase. Treba pa je priznati, da so gostinci na vseh dosedanjih zborovanjih obsojali lastne napake, kakor so: pomanjkanje vljudnosti, zapostavljanje domačih gostov, klečeplazenje in podobno. To je bilo povedano že v letošnjem poročilu, a žal v isti sapi, ko so v poročilu napadli tudi novinarje, češ da posplošujejo napake. Namen poročila je bil, da bi obravnaval obojestranske odnose in to bi moral storiti referent objektivno, konkretno in jasno. Tudi ni umestno omenjati novinarje, saj je lahko neutemeljeno poročilo napisal kdorkoli drug. Objektivno in konkretno prikazano stanje bi bilo tudi bolj vzgojno in bi prepričljiveje vplivalo na goste in na vse tiste, ki pišejo v časopisje, kakor tudi na udeležence zborovanja. Škoda, da poročilo ni bilo vnaprej kritičnejše ocenjeno.

Požrtvovalni vrtalci

Na filovskem polju pri Lendavi so beli rudarji podjetja »Nafta« po enoletnem raziskavanju naleteli v drugi vrtini, ki je približno 20 kilometrov oddaljena od Lendave, na plin, ki je začel z izredno močnim pritiskom uhajati iz vrtine. Plin, ki je imel nad 100 atmosfer pritiska, je kmalu prekril vasico Filovce z gosto meglo. Beli rudarji so se pričeli žilavo boriti proti plinu, ki je pomenil tudi neposredno nevarnost za vaščane, še bolj pa njih same. V vasi so prepovedali vsakršno rabo ognja in elektrike, zaradi megle, ki je prekrivala vso okolico, je bil ustavljen promet. Sikanje bruhajočega plina je bilo slišati nekaj kilometrov daleč.

V tem, ko so vaščani zaskrbljeno hodili po vasi, so beli rudarji dušili plin, ki je naglo uhajal iz vrtine. Skozi tubing-cevi, ki so jih potisnili 1800 metrov globoko v zemljo so z močnimi kompresorji potisnili v vrtino toliko goste tekočine, da je bila njena teža večja od pritiska plina.

S tem so po nekaj dnevnem prizadevanju odstranili nevarnost, da bi plin spet izbruhnil na dan. Vrtalni stolp bodo začeli kmalu razstavljati, nato pa se bodo vrtalci prestavili drugam.

Ker se je med plinom pokazala tudi nafta, upajo, da bodo v bližini naleteli tudi na ležišče nafte. Vaščani iz Filovcev, ki so spet začeli živeti svoje normalno življenje so hvaležni belim rudarjem za njihov trud in izredno požrtvovalnost. Želijo jim, da bi kmalu naleteli na nafto, kajti to bi pomenilo tudi zanje, revne kmetovalce lepše življenje.

KOLIKO

novih naročnikov si že pridobil? Pomni, to je važno kulturno opravilo!

V ZAGREBU STA ZASEDALA KONGRESA SINDIKATA RUDARJEV IN METALURGOV

ENOTEN SINDIKAT

V Zagrebu je bil 16. oktobra, po tridnevnem zasedanju, zaključen IV. kongres sindikata rudarjev in II. kongres sindikata metalurgov Jugoslavije, ki sta se po kongresu združila v enoten sindikat.

Na kongresu so razpravljali o delavskem in družbenem upravljanju, higiensko tehnični zaščiti dela, ki je v podjetjih še na nizki stopnji. V zadnjih treh letih se je v rudniku 325 rudarjev smrtno ponesrečilo, medtem ko je bilo nad 30.000 rudarjev laže poškodovanih. V metalurgiji pa je bilo zadnja štiri leta 238 smrtnih žrtev, 1813 težko in 44.455 lažje poškodovanih. Te slabosti bodo lahko premagali le, če bodo utrdili disciplino in razvili odgovornost delavcev do tiste stopnje, da bo vsak vedel, da z nesrečo najbolj škoduje sebi. Zato bi bilo potrebno: da bi delavcem pogosteje prikazovali strokovne filme, ki bi jih opozarjali na najbolj pogoste nezgode, kakor tudi da bi izdali več strokovne literature. Nekateri delovni kolektivi so zmanjševanje nesrečnih primerov premijsko nagrajevali. Ta pobuda je rodila lepe uspehe.

OB ROBU DOGODKOV

OB NAZADNJAŠKI OFENZIVI KLERIKALNIH VRHOV

ALARM V VATIKANU

Vatikan je resno vznemirjen. Nikdar ni verjel, da bo pomiritev med Vzhodom in Zahodom tako napredovala in da bo tako hitro odkrila številna mednarodna nasprotja, ki so jih reakcionarne sile zakrivale s plaščem hladne vojne. Ni verjel, da bo pomiritev tako oslabila njegove pozicije, ki jih je v Evropi in svetu zgradil na politiki zaostrevanja odnosov med bloki. Novo obdobje v mednarodnih odnosih je zatorej sprejel kot zlo, ki mu škoduje in ki ga mora na vsak način odstraniti. Pridružil se je tistim silam, ki bi rade zavrle napredek pomirjevanja, ker se boje, da se spopad med Vzhodom in Zahodom ne bi sprevrgel v oster mednaroden spor med silami reakcije in silami napredka, med zasužnjenimi narodi in kolonialnimi magnati. Zvest svoji tradiciji je v boju proti svetovnemu napredku in mednarodni pomiritvi zavzel eno najvidnejših mest med reakcionarnimi silami, ki se trudijo, da bi obrnile kolo zgodovine nazaj.

»Preklet naj bo vsak, kdor trdi, da rimski papež lahko postane prijatelj napredka, liberalizma in moderne civilizacije!« Tako je 8. decembra 1864. leta zapisal papež Pij IX. v »Syllabusu«, pismu, ki ga je obenem z encikliko «Quanta cura« poslal duhovnikom in vernikom.

V tistih letih so se namreč v Evropi zelo okrepila nacionalna in demokratična gibanja. Mnogi narodi so zahtevali nacionalno neodvisnost in se zavzemali za demokratično ureditev. Pri tem pa so naleteli na oster odpor Vatikana, ki je podpiral evropska krščanska carstva in nasprotoval demokraciji, ker se je bal za svoje gospodarske in politične pozicije v evropskih deželah. Teh prizadevanj Vatikana pa ni podprla vsa duhovščina. Nekaj duhovnikov, ki so menili, da bo cerkev izgubila ves vpliv, če svojega delovanja ne bo prilagodila novemu položaju, se je uprlo vatikanski gosposki. Italijanski duhovnik Asproni je 1850. leta v piemontski skupščini napadel Sveto stolico, ki hoče »spremeniti cerkev v gospodarja držav in narodov«. Podprli so ga duhovniki Robecchi, Turcotti, Ugo Bassi, Don Tassoli in še mnogi drugi. Leta 1863. je bil v Franciji prvi kongres demokratično usmerjenih duhovnikov.

Zaradi vsega tega je papež Pij IX. 8. decembra 1864. leta pod vplivom jezuitov napisal zloglasno encikliko »Quanta cura« in še bolj zloglasni »Syllabus«. V teh dveh dokumentih papež trdi, da je svoboda misli enaka »svobodi pogube«, obsoja mnenja, da se »cerkev ne sme posluževati sile in neposredne ter posredne oblasti« in da »ne sme imeti posestev«. Nihče ne sme trditi, da civilna sodišča lahko sodijo duhovnike in da civilne oblasti lahko upravljajo javne šole. Nihče ne sme zahtevati ločitve cerkve od države, civilnih porok itd. Takih prepovedi je ogromno. Najbolj značilna pa je že omenjena: »Preklet naj bo . . .«

Vse te uredbe papeža Pija IX. še danes veljajo. Od »Syllabusa« pa do današnjih dni se cerkvena politika ni spremenila. Vatikan je vedno bil glavni nasprotnik naprednih političnih, socialnih in kulturnih gibanj. Podpiral je Mussolinija, ker je zatiral napredno misel, sodeloval je z vsemi reakcionarnimi režimi, kjerkoli so se pojavili. Pridno je uporabljal izkušnje, ki jih je pridobil v krvavih letih inkvizicije — pa še prej in tudi potem — ko je z grozodejstvi hotel zavreti napredek človeštva. Tak je bil vedno in tak je tudi dandanes, ko se svet preraja, ko so si številni kolonialni narodi že priborili neodvisnost, mnogi drugi pa so se prebudili in zahtevajo svobodo, ko je vzplamtel boj proti gospodarskemu izkoriščanju nerazvitih dežel, boj za nove resnično prijateljske oblike sodelovanja med narodi in državami, ko se uveljavlja nova doba, ki ne pozna izkoriščanja človeka po človeku.

*

Pred nedavnim je več italijanskih klerikalnih politikov obiskalo nekatere evropske države. Generalni tajnik italijanske demokrščanske stranke Fanfani je odšel v Salzburg, kjer je na zasedanju predstavnikov krščansko-demokratskih strank trdil: Proces popuščanja mednarodne napetosti je hudo ogrozil položaj katoliških sil v Evropi, zlasti pa je zelo škodoval ustanovitvi »male katoliške Evrope«; zato je treba popolnoma vskladiti akcije katoliških strank, odkloniti sovjetske neposrednje, prekiniti posamezne stike zahodnih dežel z Moskvo, pospešiti tempo združevanja šestih dežel »male Evrope«, okrepiti obrambo Zahoda in se šele kot enoten blok lotiti razgovorov s Sovjetsko zvezo, ki jo je treba z vojaško močjo prisiliti k popuščanju.

Iste dni je Scelba, vodja desnega krila demokrščanske stranke in bivši ministrski predsednik, odpotoval v Bonn, da bi se pomenil z Adenauerjem in njegovimi klerikalci o novem mednarodnem položaju in jim prinesel naročila Vatikana. Vodja parlamentarne skupine zahodnonemških krščanskih demokratov ga je pozdravil kot »velikega pobornika za demokrščanske ideje v Italiji in Evropi«. Ko se je Scelba vrnil v Rim, je dejal: »Popuščanje napetosti je nevarna taktika, ki jo je treba odkloniti. Da bi se postavili po robu komunizmu, moramo braniti vero v svoje krščanske ideale. V Ženevi je prišla do izraza le sprememba sovjetske taktike.«

Potem je iz Francije, kjer se je razgovarjal z voditelji francoskih klerikalcev, odpotoval v Zahodno Nemčijo tudi Fanfani.

Predsednik zunanjepolitične komisije italijanskega parlamenta in demokrščanski poslanec Giuseppe Bettiol je tedaj v Rimu dejal, da morajo zahodne države z nezaupanjem gledati na vse pomirjevalne ponudbe, in pristavil: »Kot smo včeraj morali postati močnejši od najmočnejšega, tako moramo danes postati bolj zviti od najbolj zvitega, če hočemo biti kos lažnopacifistični in lažnopomirjevalni kampanji, ki prihaja z Vzhoda.«

Ni še dolgo tega, ko so v Rimu sporočili, da bosta v kratkem obiskala Adenauerja predsednik italijanske vlade Segni in zunanji minister Martino. Ob tej priliki je »Messaggero« pisal: »Martino bo spremljal predsednika vlade v Bonn in tam bo imel priložnost, da bo od federalnega kancleria neposredno slišal, kakšne so tiste metode popuščanja napetosti, ki mu jih je odkril obisk v Moskvi. Potem bo odšel v Pariz na zasedanje Atlantskega sveta . . . Preko Martina bo italijanska inicialiva prišla do veljave v organizaciji Severnoatlantskega pakta . . . Odločno mora pozvati članice Zahodnoevropske zveze, naj sprejmejo hitre ukrepe, da bi zagotovili varnost naše domovine, zaključiti razprave, ki že predolgo trajajo in se lotili rešilne akcije za ustanovitev evropske enotnosti. Danes smo lahko pesimistični. Združimo Evropo in nikogar več se nam ne bo treba bati, niti komunistov, niti nobenega drugega.«

Kaj pomenijo vsa ta potovanja rimskih klerikalnih veljakov, in te izjave, zakaj naenkrat takšen pesimizem in tako velik alarm?

Že pred ženevsko konferenco so iz Rima prihajale vesti, da je Vatikan zelo zaskrbljen. Sveta stolica je pozivala zahodne vlade, naj pazijo na nevarnosti, ki jim groze na poti sporazumevanja z Vzhodom. Zahodne sile so sicer zagotavljale Vatikanu, da ni vzrokov za zaskrbljenost, toda rezultati ženevske konference so cerkveno gospodo vendarle pošteno prestrašili. Zato je organizirala kampanjo proti tako imenovanemu ženevskemu vzdušju, češ da to vzdušje pomeni zmago Vzhoda, proti kokat-

DOPISNIKI PIŠEJO

Kulturni domovi naj služijo svojemu namenu

V zadnjem času precej govorimo o naših kulturnih domovih. O tem, kakšni so, kakšni naj bi bili in kako bi jih v skladu z gospodarskimi možnostmi uredili tako, da bi čim bolj odgovarjali potrebam našega kulturnega življenja.

Tudi v našem listu smo pred tedni pisali o teh vprašanjih. Od tedaj pa do danes smo dobili nekaj dopisov, v katerih nam predvsem tovariši iz podeželskih prosvetnih društev pripovedujejo o čudnem in vse graje vrednem odnosu nekaterih ljudi in celo nekaterih organizacij do kulturnih domov in kulturne dejavnosti.

Prosvetno dvorano so spremenili v skladišče

Tovariš C. V., ki se je v zadnjih letih že nekajkrat oglasil v našem listu, pripoveduje v svojem dopisu o težavah, ki jih prosvetnemu društvu v njegovem kraju povzroča kmetijska zadruga. Takole pravi:

»Dve leti smo zidali zadružni dom. Kakih 20 nas je bilo, večinoma rudarjev in mladincev. V naši vasi pa živi precej kmetov. Vsi se še spominjamo, kako so se nam nekateri kmetje smejali in nas zbadali, ko smo vse popoldneve mešali malto, vozili pesek, zidali, tesali. Naš dom pa je le rasel in to nas je bodrilo. Imenovali smo ga zadružni dom, ker so tedaj povsod gradili zadružne domove, čeprav se naša kmetijska zadruga zanj ni zanimala in čeprav smo mislili predvsem na dvorano in na druge prostore, ki jih je naše prosvetno društvo nujno potrebovalo.«

Nadalje piše, da so se po skoro dveh letih dela ustavili pri strehi in da jim je zmanjkalo vsega, gradiva in denarja. Tedaj pa je zadružna trgovina »zaslužila« nekaj milijonov in odborniki zadruge, ki so medtem ugotovili, da potrebujejo zadružne prostore, so nekaj tega denarja porabili za dograditev doma. Potem je bilo do lani vse v redu.

»Imeli smo dvorano in še dve sobici, pa tudi zadružniki so imeli dovolj prostorov. Lansko jesen pa so nam vzeli balkon in ga spremenili v skladišče. Tako se je začelo. Upirali smo se, toda nič ni pomagalo. Letos spomladi nam je zadruga vzela del dvorane pod balkonom in ga preuredila v gostilno. Pred nekaj dnevi pa smo našli v dvorani kupe žita.«

Ob koncu tovariš C. V. vprašuje, kaj na še store, da bi jim zadruga vrnila vsaj dvorano. »Kaj vse smo storili, koliko vrat smo odprli. Dokazovali smo svoje pravice, govorili o dveh letih našega dela, a vse zastonj. Zadružni odborniki pravijo, da je dom njihov in da bodo spraznili dvorano šele tedaj, ko je ne bodo več potrebovali. Medtem pa naj naše kulturne skupine ‚malo počivajo' — tako so rekli.«

Svoj dom naj bi kupili?

O podobnem primeru piše tovarišica Ivanka. Zgradili so zadružni dom predvsem s prostovoljnim delom. Pred nekaj meseci pa je zadružni odbor sklenil, da ga je pripravljen prodati prosvetnemu društvu, če le-ta plača zanj — reci in piši 9 milijonov dinarjev. Člani tega društva so zadružni dom gradili; in če gremo še dalje lahko ugotovimo, da je tudi tisti denar, ki ga je zadruga vložila v dom, priromal v blagajno zadružne trgovine iz žepov potrošnikov. Torej svoj dom naj bi kupili za 9 milijonov. Po dolgih pogajanjih je zadružni odbor končno le popustil in se zadovoljil s tremi milijoni, ki mu jih je plačal okrajni ljudski odbor. Tovarišica Ivanka pripomnja, da do vsega tega ne bi prišlo, če nekateri kmetje ne bi bili tako konservativni.

»Ne tja, tam so brezverci«!

Tudi tovariš V. T. opisuje podoben primer, vendar obenem išče vzroke teh negativnih teženj. Takole piše:

»Imamo dom — pravzaprav dvorano z odrom in sobico za vaje — toda vzeti nam ga hočejo. Pravijo, da bi jim posodili dvorano vsaj za nekaj mesecev, da bi spravili v njej nekaj zadružnega blaga. In prav v zimskih mesecih... Zanimivo je, da bi lahko tisto blago spravili drugam, vsaj kolikor smo mi ugotovili.«

In potem tovariš V. T. ugotavlja, da je njihov dom že v stari Jugoslaviji zgradila zadruga, uporabljali pa so ga klerikalci. Klerikalna miselnost je posebno med starejšimi in bogatejšimi kmeti še vedno kar precej zakoreninjena. »Marsikdaj slišimo, češ komunisti se šopirijo v našem domu. Neka stara kmetica je prepovedala hčeri, da ne sme hoditi na vaje igralske družine, ker smo pač komunisti. Ne trdim, da tako govore tudi zadružni odborniki, toda zanimivo je, da bi s tem, če bi prepustili dvorano zadrugi, ustregli le vaškim klerikalcem.«

Zaenkrat objavljamo glavne misli iz treh dopisov, ker se ukvarjajo s problemi. Na vsak način bi bilo napak, če bi sedaj kmetijske zadruge ne vem kako očrnili, češ da nimajo pravilnega odnosa do prosvetnih društev in morda še kaj hujega. So tudi primeri, ko imajo prosvetna društva slab odnos do zadrug. Toda resnici na ljubo povedano — teh je manj. Kaj bi slepomišili, kar nalijmo čistega vina, kot pravimo, in povejmo, da so v nekaterih naših zadružnih odborih ljudje, ki še vedno ne razumejo ali pa nočejo razumeti važnosti prosvetnega in izobraževalnega delovanja. Zato bi bilo prav, če bi bližnji izredni kongres prosvetnih društev med drugim tudi sklenil, naj kulturne dvorane, kulturni domovi in vsi kulturni prostori služijo le svojemu namenu.

Zagrebški sindikati sklepajo pogodbe za ozimnico

Akcija za organizirano preskrbo ozimnice, ki jo tudi v Zagrebu vodijo sindikalne organizacije, je v polnem teku. Posebne sindikalne komisije zbirajo podatke o potrebnih količinah, naročajo ozimnico in sklepajo pogodbe s kmetovalci. Doslej so v tem pogledu največ storile sindikalne podružnice v tovarnah »Prvomajska« in »Nada Dimič«, dalje pri pošti in v bolnicah. Sindikati so že sklenili pogodb za okoli 400 ton ozimnice, in sicer pretežno z zadrugami v okolici Nove Gradiške in Daruvarja, kjer so tudi dosegli najboljše cene.

Ozimnico bodo prepeljali v Zagreb pretežno s kamioni podjetij, da ne bi prišlo do preobremenitve železnice, za prevoz pa bodo plačali le stvarne stroške.

Predsednik delavskih prosvetnih društev »Svobod« tovariš Ivan Regent je razvil prapor Javorniške »Svobode«

PISMO IZ JAVORNIKA

Priredili bomo akademijo

»NAŠ POZDRAV KONGRESU«

Na Jesenicah in Javorniku sta bila ustanovljena delavsko prosvetna društva »Svoboda« kmalu po prvi svetovni vojni. V teh društvih se je vzgajala vrsta borcev za lepše in boljše življenje vseh delavcev. Prav ti tovariši so bili med prvimi, ki so se odzvali klicu Partije v letu 1941 in prijeli za orožje.

Po drugi svetovni vojni je postala dejavnost kulturno prosvetnih društev na Jesenicah in Javorniku posebno živahna. To je bilo razvidno iz razprave občnega zbora javorniške »Svobode«, ki je bil v preteklem mesecu na Javorniku. Društvo je vsa leta po osvoboditvi vsestransko skrbelo za izobraževanje svojega članstva, kakor tudi ostalega prebivalstva. Upravni odbor »Svobode« na Javorniku je s pomočjo vodstva izobraževalnega odseka skrbel za širjenje napredne socialistične misli, ki je dihala skoraj iz sleherne prireditve.

Člani javorniške »Svobode« smo z veseljem pozdravili novico, da bo v železarskem revirju zasedal izredni kongres vseh prosvetnih društev Slovenije. Javorniški svobodarji pričakujemo, da bo kongres dal našim društvom kar največ smernic za delo v prihodnosti.

Na občnem zboru javorniške »Svobode« smo obširno razpravljali o izobraževalnem delu. Precej truda bo pa še treba, da bomo našli primerne oblike za izvenšolsko izobraževanje. Prepričani smo, da bo o tem razpravljal tudi kongres.

Godba na pihala bo imela v letošnji sezoni vrsto promenadnih koncertov, moški pevski zbor pa bo gostoval v Trbovljah, Novi Gorici, Tržiču in drugod. Igralska družina je v program zajela kar pet premier, in sicer: komedijo »Štirje za volanom«, »Svojeglavček«, dramo »Vsi moji sinovi«, »Na dnu keliha« (drama iz dobe inkvizicije) in »Mrtvi ne plačujejo davka«. Uprizorili pa bodo tudi mladinsko igro.

V počastitev kongresa bo »Svoboda« na Javorniku ponovila tudi mladinsko spevoigro »Alenka išče srečo«, s katero bodo tudi gostovali v dvorani mestnega gledališča na Jesenicah, na Breznici in drugod. V soboto, dne 22. oktobra, bomo na Javorniku priredili slavnostno akademijo z naslovom »Naš pozdrav kongresu prosvetnih društev«. Na tej akademiji bodo sodelovali odseki »Svobode« z novim programom.

Edo Žagar

Več proizvodov za široko potrošnjo

O preusmeritvi naše industrije na proizvodnjo blaga za široko potrošnjo zadnje dni precej govorimo. Strokovnjaki že proučujejo katerih izdelkov ni na našem trgu, oziroma katerih najbolj primanjkuje. Tako bo naša industrija začela izdelovati vrsto proizvodov. Tovarne strojev bodo namreč odslej izdelovale nove stroje za potrebe predelovalne, lesne, tekstilne in kemijske industrije. Vse to bo vplivalo na rast proizvodnje. S tem pa si lahko obetamo pocenitev blaga za široko potrošnjo.

Zvezna ljudska skupščina je že ob koncu lanskega leta priporočila podjetjem, naj se pripravijo na prehod od proizvodnje industrijske opreme na proizvodnjo za široko potrošnjo. Znane tovarne »Rade Končar«, »Goran« in »Kontakt« bodo poslale na trg gospodinjske aparate, pralne stroje, stroje za sušenje perila, za pomivanje posode, hladilnike, sesalce za prah, aparate za sušenje las, za loščenje parketov in razne univerzalne kuhinjske stroje. Mariborska tovarna »Hidromontaža«, ki je doslej montirala razne naprave v elektrarnah, je že začela izdelovati razne gospodinjske aparate. V celjski tovarni emajlirane posode bodo za kuhinje izdelovali posebne lonce pod pritiskom pare. Okoli 25 podjetij bo izdelovale različne štedilnike. Veliko podjetij se zanima za izdelovanje motociklov. Vendar pa se je izkazalo, da vse tovarne svojih izdelkov ne bi mogle prodati in so se za izdelovanje motociklov odločile le tri tovarne in sicer tovarna v Zagrebu, »Tomos« v Kopru in »Partizan« v Subotici. Prav tako bo najbrž potrebna previdnost pri izdelovanju štedilnikov. Stroje za mletje mesa, gnetenje testa in druge bo izdelovala kovinska tovarna v Bitolju.

O nekaterih preusmeritvah industrijskih podjetij za izdelovanje sredstev za široko potrošnjo bodo v industrijski zbornici še nadalje razpravljali.

Podpredsednik Vsekitajske sindikalne federacije tovariš Lu Nin I med člani Republiškega sindikalnega sveta

NEKATERA PODJETJA NE PRIJAVLJAJO NESREČ PRI DELU

Pravice delavcev je treba zaščititi

Nekaj podjetij v Sežani ni prijavilo nesreč. — Delavci so dobili samo 70 odstotkov oskrbnine

Sedanji Zakon o socialnem zavarovanju določa, da dobijo zavarovanci v času bolezni 90 % oskrbnine od plače. Istočasno pa zakon tudi določa, da pripada delavcu v primeru nesreče ne samo 90%, temveč polna 100%oskrbnina po dejanskem zaslužku. Prijavna služba za nezgode pri delu Centralnega higienskega zavoda opozarja, da ne poznajo samo mnogi delavci teh pravic, temveč tudi številna podjetja, predvsem manjša ne prijavljajo nesreč. Še več, zvedeli smo, da celo zavodi za socialno zavarovanje ne plačujejo 100 % oskrbnine za formalno pravilno prijavljeno nesrečo. Teh primero je manj na Gorenjskem in Štajerskem, več pa na Primorskem. Anton Stojkovič, zaposlen pri Elektro Sežana, se je ponesrečil in boloval od 22. febr. do 25 maja 1955 ter ni dobil 100 % oskrbnine in je bil torej oškodovan za 3450 din. Prav tako niso dobili 100 % oskrbnine Stanko Žerjav, mizar iz Divače, Irma Gajšek, zaposlena pri Mizarskem podjetju Sežana, Zoran Žvab, zaposlen pri Gradbenem podjetju, Kristijan Umek, zaposlen pri Avtoprevozu Sežana, ki je zaradi nesreče boloval od 13. maja do 9. julija letos, je dobil samo 70 % oskrbnine itd.

Imenovana kontrola je ugotovila tudi več primerov, da podjetja ne prijavljajo nesreč socialnemu zavarovanju oziroma tja, kamor je to predpisano. To je prvi vzrok, da je delavec v času takega bolevanja finančno oškodovan. Zdravnik je zdravil ponesrečenega delavca, zavod pa prijave o nesreči ni dobil. Primeri se celo, da pisarniško osebje zdravnikov pomotoma označi kartoteko z oznako B (bolezen) in če zavodi ne dobijo prijave o nesreči, plačajo nižjo hranarino in ne 100 %, kot pripada ponesrečenim zavarovancem.

Prav je, da se delavci bolj zanimajo za svoje pravice, da zahtevajo, naj prirede podružnice in sindikalni sveti predavanja o novih predpisih in da vselej, kadar mislijo, da so prikrajšani, zahtevajo posredovanje podružnice ali občinskega sveta pri pristojnem zavodu za socialno zavarovanje. Samoupravni organi zavodov za socialno zavarovanje so dolžni preprečiti takšne primere, če hoče kdo na ta način zmanjšati izdatke zavodov. Pravice delavcev, predvsem invalidov dela, je treba zaščititi pred samovoljo posameznikov in preganjati kršitve naše zakonodaje.

NAŠI MLADINCI V TUJINI IN TUJI MLADINCI PRI NAS

Koristno sodelovanje

Nad 3000 tujih mladincev je bilo v naši državi

Letos je letovalo v Jugoslaviji nad 3000 mladincev iz Zahodne Nemčije, Velike Britanije, Skandinavskih držav, Belgije, Združenih držav Amerike, Izraela, Turčije, Egipta in drugih evropskih ter izvenevropskih držav, in sicer po tri tedne, v mednarodnih letoviščih v Zadru, Dubrovniku in Kraljevici. V teh letoviščih je bilo tudi okoli 600 naših mladincev.

Kakih 500 študentov iz tujine je letos obiskalo našo državo. Razen teh je na kongres mladih zadružnikov prišlo 300 mladincev iz številnih držav, na seminar za tuje mladince in mladinke, ki je bil avgusta, pa 60 mladih ljudi iz mnogih evropskih držav.

Nad 400 naših študentov in mladincev pa je bilo letos na turističnih potovanjih po Franciji, Turčiji, Grčiji, Italiji, Danski, Veliki Britaniji in Zahodni Nemčiji. Razen tega je bilo več sto naših študentov na strokovnih praksah v evropskih državah.

---

stenci, češ da je koeksistenca najnevarnejša sovjetska zvijača.

V Vatikanu so prepričani, da koeksistenca in pomiritev lahko preprečita njihove načrte o integraciji »male katoliške Evrope«, ki naj pod vodstvom klerikalnih sil nastane iz dosedanjih zahodnoevropskih gospodarskih in vojaških organizacij. Pomirjevalni ukrepi Vzhoda in Zahoda so zmanjšali blokovska nasprotja v Evropi, Vatikan pa je svojo evropsko politiko zgradil prav na teh nasprotjih. Še tedaj, ko je Zahodni Evropi grozila sovjetska agresivnost, je vatikanska politika združevanja zahodnoevropskih držav pod klerikalnim klobukom le s težavo uspevala. Sedaj pa naenkrat te nevarnosti ni več in zahodnoevropski narodi se zavedajo, da je ni. Z Vzhoda prihajajo pobude o postopnem združevanju vse Evrope, ki jih podpirajo mnogi Evropejci. Če bi te pobude sprejeli, bi bilo konec blokov. V evropskih organizacijah bi sodelovale tudi socialistične sile, ki so vedno močnejše. In sanje o evropski klerikalni federaciji bi ostale le — sanje.

Zahod in Vzhod se tudi trudita, da bi se sporazumela o združitvi Nemčije. V združeni Nemčiji pa skoraj gotovo ne bodo več vladali Adenauerjevi klerikalci, zakaj v Vzhodni Nemčiji je izredno veliko protestantov in tudi socialistično gibanje je precej močno. Nemčija se torej ne sme združiti!

In kaj bi bilo s Španijo in Portugalsko, če bi Vzhod in Zahod prijateljsko rešila vsa medsebojna trenja? Strateški položaji na Pirenejskem polotoku ne bi bili več zanimivi za Američane in zato tudi ameriške pomoči ne bi bilo več. Brez ameriške pomoči pa bi klerikalno-fašistična režima Španije in Portugalske zelo hitro propadla. Zato se po mnenju Vatikana Vzhod in Zahod ne smeta sporazumeti.

In tako dalje. Kamor koli se vatikanski gospodje obrnejo, povsod ugotove, da jim pomiritev škoduje, da jim je že precej škodovala. Poglejmo za hip, kako je kaj z vatikanskimi pozicijami v posameznih zahodnoevropskih državah.

Italija: Najprej se je zmedla. Železnevski sadovi so jo presenetili. Kmalu pa sta se v vladnih strankah pojavili dve stališči: leve skupine demokristianov in liberalcev ter socialdemokratje so zahtevali, naj Italija sodeluje v splošnih naporih za pomiritev v svetu. Vlada je sprejela precej teženj teh skupin. Izrazila je željo, da bi jo sprejeli v Organizacijo združenih narodov, predlagala je Moskvi, naj povabi Martina v goste, Segni je pooblastil vodjo socialistov Nennija, ki je odšel v Moskvo in Peking, naj pri sovjetskih in kitajskih voditeljih pronči možnosti za izboljšanje odnosov, začeli so govoriti o priznanju Kitajske. Obenem se je v Italiji močno uveljavilo prepričanje, da brez sodelovanja z delavskimi strankami ne bodo mogli rešiti perečih socialnih problemov. Vse te težnje je Vatikan obsodil. Podprle so ga desničarske klerikalne, liberalne in republikanske skupine ter monarhisti. Fanfani in Scelba sta zahtevala, naj se Segni pokori Sveti stolici. Kardinali so napisali precej okrožnic, v katerih obsojajo sodelovanje z delavskimi strankami. Toda Segni kljub temu, da ima močno zvezane roke, le ubira svojo pot.

Francija: Narodno-republikansko gibanje naj bi bilo glavni steber klerikalizma. Nastalo je med drugo svetovno vojno kot gibanje odpora. Nastopilo je proti sodelavcem okupatorja in nasilju kapitalizma, proti militarizmu in obnovi nemške vojaške ter gospodarske moči. Leta 1945 je dobilo 6,200.000 glasov. Bilo je levo usmerjeno gibanje, zato so njegove kandidate volili tudi delavci. V kasnejših letih je izgubljajo svojo levo obeležje in tudi volivce. Leta 1952 je dobilo le 2 milijona glasov. Obenem je razpadlo gibanje generala De Gaullea, ki je bilo močno klerikalno usmerjeno. Fanfani, ki je pred nedavnim obiskal Francijo, je skušal pridobiti voditelje Narodno-republikanske stranke za vatikanske načrte o »mali katoliški Evropi«, in priporočil jim je, naj podpro Faurea, toda narodni republikanci so ga vljudno opozorili, da bi jim desničarska politika bolj škodovala kot koristila, posebno sedaj pred parlamentarnimi volitvami.

Nemčija: V obdobju hladne vojne se je krščansko-demokratska stranka močno uveljavila. Ob prvih znakih popuščanja pa je začela izgubljati ugled, ker je še vedno zagovarjala blokovsko politiko. Tudi danes nazaduje. Zadnje volitve v Bremenu dokazujejo, da raste vpliv socialistov. Adenauerjevi klerikalci so močno povezani z nemškim kapitalom in zato so njihove težnje marsikdaj drugačne kot pa težnje njihovih kolegov v drugih zahodnoevropskih državah.

Belgija: Klerikalci so lani morali prepustiti vlado socialistom in liberalcem. Sedaj hočejo z brutalnimi demonstracijami ohraniti svoj vpliv v šolstvu in političnem življenju, toda brez uspeha.

Nizozemska: Krščansko-demokratična stranka sodeluje v vladni koaliciji s socialisti.

Avstrija: Vlada koalicije klerikalne Ljudske stranke in socialistične partije. Socialisti so pri zadnjih volitvah premagali klerikalce.

Iz teh podatkov je razvidno, da je vatikanski vpliv v Zahodni Evropi resno oslabel. Precej zaslug za to ima prav popuščanje v odnosih med bloki. Zato je Vatikan tak nasprotnik pomirjevanja, zato zahteva, naj zahodne sile nadaljujejo svojo blokovsko politiko in zato se tako ogreva za »malo katoliško Evropo«, v kateri bi vladale katoliške stranke, ki bi s podporo meščanskih strank preprečile naraščanje vpliva socialističnih sil. Preko »male katoliške Evrope« pa bi Sveta stolica tudi lahko laže uveljavljala svoje kolonialne ambicije.

Alarm v Vatikanu pa zaenkrat še ni obrodil zaželjenega sadu. Med evropskimi katoliškimi strankami so precejšnja nasprotja, ki onemogočajo njihovo združitev okrog skupnega programa. Tudi Fanfani in Scelba teh nasprotij nista ugladila. Proces pomirjevanja pa napreduje, čeprav počasi, a vendar, in vsak nov dan prinaša Vatikanu nove skrbi.

Med napore Vatikana, da bi utrdil svoje pozicije v Zahodni Evropi sodijo tudi poizkusi krščanske sindikalne internacionale, da bi razbila zahodnonemško sindikalno gibanje. V enotnih zahodnonemških sindikatih je namreč tudi nekaj katoliško usmerjenih delavcev in te bi krščanska sindikalna internacionala rada vključila v svoje vrste. Kakih 2 do 3 milijone delavcev bi podvojilo število njenih članov, utrdilo položaje Mednarodne konfederacije krščanskih sindikatov (MKKS) v Organizaciji za evropsko ekonomsko sodelovanje, v Evropskem svetu in drugih zahodnoevropskih ter svetovnih organizacijah. Razen tega pa bi z vključitvijo nemškega katoliškega sindikata dobila MKKS precej denarja, ki bi ga porabila za izboljšanje svoje propagande v Afriki, Latinski Ameriki in tudi Aziji.

Pred meseci je švicarska Federacija krščansko-nacionalnih sindikatov zbrala precej denarja in ga poslala v Nemčijo, češ naj ga uporabijo pri ustanavljanju zahodnonemškega katoliškega sindikata. Tudi na nedavnem letnem kongresu francoskih sindikatov so razpravljali o razbitju zahodnonemške sindikalne enotnosti, toda predstavniki levega krila, ki imajo 40 odstotkov mest v Izvršnem odboru, so ostro obsodili vmešavanje v notranje razmere zahodnonemškega sindikalnega gibanja.

Zanimivo pa je, da so voditelji katoliške frakcije v zahodnonemškem sindikalnem gibanju odklonili te vatikanske pobude in zahteve, z obrazložitvijo, da bi razbitje enotne sindikalne organizacije le škodovalo interesom nemškega proletariata. Tudi ta vatikanski napad se je torej slabo končal.

Italijanski klerikalni časopisi so v zadnjih dneh ostro obsojali »paralizo Združenih narodov, odkar je večina — upamo da samo začasno — prešla v roke skupine, ki jo vodijo komunisti in ki deluje pod protifrancosko zastavo«. Vatikan je torej kar odkrito podpri kolonialne sile, ki bi rade zavrle proces popuščanja med Vzhodom in Zahodom zato, da se odnosi med kolonialnimi silami in kolonialnimi narodi ne bi uveljavili kot glavni mednarodni problem. To pa je tudi razumljivo, saj je Vatikan sam kolonialna sila, ki nasprotuje osvobodilnemu gibanju v kolonijah zaradi določenih političnih in materialnih interesov. Razen tega pa vatikanske kapitalistične družbe izkoriščajo mnoga zaostala področja sveta, posebno Latinske Amerike. Da bi obvarovala te svoje gospodarske pozicije, podpira Sveta stolica izkoriščevalske težnje velikih in razvitih dežel. Njene podružnice sodelujejo z najbolj reakcionarnimi režimi (Španija, Južni Vietnam), povezujejo se celo z nazadnjaškimi muslimanskimi strankami (Indonezija) in zvesto podpirajo ameriški kapital (Brazilija, Argentina, Guatemala itd.).

Kjerkoli se uveljavljajo napredne sile, tam je Vatikan, da bi jih zavrl, kjerkoli se uveljavlja reakcija, tam je Vatikan, da bi jo podprl. Tako je bilo in bo, zato nas najnovejši vatikanski alarm proti mednarodni pomiritvi in svetovnemu napredku ni začudil.

NEKAJ BESED O NAPAČNI RAZLAGI LETOŠNJIH PREDPISOV O NAGRAJEVANJU PO UČINKU DELA

VSAK NAJ DOBI KOLIKOR JE ZASLUŽIL

Letošnji predpisi o nagrajevanju se bistveno razlikujejo od dosedanjih v tem, da — prvič — uzakonjujejo nagrajevanje po učinku dela, in — drugič — določajo, da se izdatki za plače, izplačane po učinku dela štejejo v materialne stroške. Ti dve stvari lahko razberemo iz posameznih členov uredbe o delitvi dohodka in plačah delavcev in uslužbencev v gospodarskih organizacijah.

Člen 4 Uredbe o spremembah in dopolnitvah o celotnem dohodku gospodarske organizacije in njegovi delitvi (Uradni list FLRJ štev. 54/54) pravi:

»Delavci in uslužbenci gospodarske organizacije imajo iz doseženega dohodka pred ugotovitvijo dobička pravico do plače, obračunane po času in po učinku na podlagi tarifnega pravilnika.«

Člen 31 omenjene uredbe določa:

»Plače delavcev in uslužbencev, ki se izločijo pred ugotovitvijo dobička, so: a) plače, obračunane po času oziroma po učinku na podlagi tarifnega pravilnika...

Uredba o plačah delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij (Uradni list FLRJ štev. 54/54) določa v četrtem členu tole:

»Plača delavca je odvisna od njegovega uspeha pri delu in od uspeha poslovanja gospodarske organizacije.«

Peti člen omenjene uredbe predpisuje:

»Na vseh delovnih mestih in delih, kjer se da delovni učinek meriti, mora gospodarska organizacija poleg tarifnega pravilnika predpisati, kolikšen učinek mora delavec doseči v določeni časovni enoti (norma)...

In člen 7 te uredbe pravi:

»Za opravljeno delo ima delavec pravico do tolikšne plače, kolikor mu gre za določen učinek oziroma za določen čas dela po tarifnem pravilniku in po pravilniku o normah...«

Lani smo pogrešali tako vzpodbudnih določil

Lani smo takšno vzpodbudo in takšna določila hudo pogrešali. Podjetja so izplačevala izdatke za nagrajevanje po učinku dela, to je po normah in akordih, iz dohodka, ki je ostal podjetju. Ta dohodek pa je bil razmeroma majhen zaradi takratnega načina obdavčenja in to je marsikje zaviralo nagrajevanje po delovnem učinku. Prav zaradi tega so v posameznih podjetjih in celo posameznih gospodarskih panogah ukinjali norme. To je seveda zaviralo rast prozvodnje, ponekod pa je proizvodnja zaradi takšnega načina delitve dohodka in načina nagrajevanja celo nazadovala.

Izkušnje in obvestila iz posameznih podjetij nas opozarjajo, da marsikje niso razbrali teh bistvenih sprememb o načinu nagrajevanja in delitve dohodka in letošnje predpise izenačujejo z lanskimi. Spregledali so, da je smisel letošnjih predpisov prav v tem, da je uveljavljena bolj smotrna delitev dohodka in zagotovljeno nagrajevanje po delovnem učinku, kar vse naj vpliva na hitrejšo rast materialnih dobrin.

Ali je res določena meja za izpolnjevanje norm?

V številnih podjetjih je namreč dokaj razširjeno mnenje, da smejo delavci presegati norme le do 10 %, oziroma da sme to mejo doseči celotno podjetje, izdatki za večje preseganje pa da bremene dohodek kolektiva, ki ostane po razdelitvi med njim in okrajem. Odborniki Okrajnega sindikalnega sveta Ljubljana so nas naprimer opozorili, da si letošnje predpise o nagrajevanju tako razlagajo v vrhniški usnjarni. V tem podjetju sicer izplačujejo delavcem polne prejemke, to je, upoštevajo celotno preseganje norm (podjetje presega norme povprečno za 7 %), pravijo pa, da če bi bilo preseganje večje, bi del teh izdatkov izplačali iz deleža dobička, namenjenega za plače. V podjetju so trdili, da so prišli do teh zaključkov na osnovi enega zadnjih posvetovanj ekonomistov v Beogradu. Takšne razlage in sklepi seveda ne temelje na nobeni zakonski osnovi, zakaj prav nobeden dosedanji predpis ne govori, za koliko odstotkov sme presegati normo posamezni delavec in posamezno podjetje. Ekonomsko zdrava in utemeljena je orientacija, da je izpolnjevanje norm v povprečju do 10 % realno, pa najsi bo to za posameznega delavca ali celotno podjetje, veliko večje preseganje pa nas že opozarja, da norme mogoče niso povsem realno določene. Toda ta orientacija ni in ne sme biti nobena šablona, saj so prav vse dosedanje šablone, predvsem šablone v minulem letu, zavirale rast proizvodnje. In ni dvakrat reči, da je mogoče takšno zgrešeno mnenje v vrhniški usnjarni ali pa drugod, kjer se je uveljavilo, vplivalo na manjšo rast proizvodnje, kot bi jo sicer lahko pričakovali.

Komisije za plače samostojno presojajo, kdaj so norme realne

Kot rečeno, noben zakonski predpis ne določa, za koliko odstotkov sme preseči normo posamezni delavec oziroma posamezno podjetje. Prav zato so dobile okrajne komisije za plače zelo široka pooblastila, da te stvari popolnoma same presojajo. Če ugotovi okrajna komisija za plače, da izpolnjevanje norm presega normalno povprečje za ustrezno gospodarsko panogo, lahko da nalog gospodarski organizaciji, naj izvede revizijo norm. V primeru pa, če gospodarska organizacija tega noče storiti, lahko naroči komisija za plače banki, da ne sme izplačati plač nad določenim zneskom. Revizijo norm lahko zahtevata tudi sindikalna organizacija in ustrezna zbornica.

Ker imajo komisije za plače tako široka pooblastila, je seveda povsem napotrebno kakršnokoli šablonsko posplošeno predpisovanje, za koliko odstotkov sme preseči normo delavec ali podjetje kot celota. Komisija za plače, sindikalne organizacije in zbornice lahko namreč najbolj objektivno presodijo, kdaj je v posameznem podjetju izpolnjevanje norm realno in kdaj ne. Tega ni mogoče doseči z nekim posplošenim predpisom.

Ponekod so podobna nezakonita določila zapisali tudi v tarifni pravilnik. V tarifnem pravilniku podjetja »Izolirka« v Ljubljani lahko najdemo na primer tole določilo:

»Podjetje izplačuje največ 10 % prekoračene norme — akordov, kar je več, se ima za nepravilno normo oziroma akord in se mora korigirati; to izvrši pomočnik tehničnega direktorja...«

V »Izolirki« pravijo, da so se s tem res najbrž prenaglili. Trdijo, da velja to določilo le za izkustvene norme, ki jih šele uvajajo za posamezna, doslej nenormirana dela, na primer za izolacijska v novih tovarnah in podjetjih. Pogoji za izolacijska dela so v različnih podjetjih različni. Podjetje še nima ustaljenih meril za vsa ta dela in zato so si, kot pravijo, hoteli zagotoviti kolikor mogoče večjo realnost norm prav s tem določilom. Norme, ki so jih letos določili za ta dela, veljajo tri mesece. Eden izmed vodilnih uslužbencev podjetja je dejal, da bo delavski svet po tem roku razpravljal o realnosti norm in tudi odobril izplačila za nazaj. Toda prav tako, kot je člen 38 tega pravilnika nasproten duhu uredb, je nasproten tudi takšen način izplačevanja. Predpisi jasno govore, kako je treba uveljaviti nagrajevanje po delovnem učinku in kako te prejemke izplačevati. Stvar strokovnega kolegija podjetja je, da določi čimbolj realne norme, čeprav gre le za izkustvene, ne pa da poskuša doseči realnost s podobnimi določili, ki so v nasprotju s sedanjimi predpisi, in ki zavirajo pobudo delavcev za dvig proizvodnosti dela.

Seveda ni nujno, da je veljavnost izkustvenih norm prav tolikšna, kot veljavnost norm, za katere ima podjetje zbrane vse potrebne podatke. Revizijo izkustvenih norm je mogoče opraviti v krajšem času, mogoče v roku treh mesecev. Ne bi pa bilo prav, če bi norme spreminjali vsak teden ali mesec ali pa izplačevali le del presežka ali akorda. Če bi se v podjetjih odločili za spremembo norm ob vsakem trenutno večjem preseganju, potlej bi omajali zaupanje delavcev v nagrajevanje po učinku dela. Nezaupanje v sedanji način nagrajevanja lahko proizvodnji škoduje, zakaj tudi tisti delavci, ki bi sicer lahko več naredili, tega ne bodo storili iz bojazni, da ne bi to rodilo predčasno in mogoče povsem neutemeljeno revizijo norm.

Pri uveljavljanju plačnega sistema se je torej treba izogibati vsakršnih šablon in upoštevati tole: Vsak naj dobi kolikor je zaslužil, merila dela pa določimo tako, da bo zaslužek ekonomsko utemeljen, t. j. norme morajo biti realne.

Peter Dornik

Odborniki Republiškega odbora sindikata železničarjev Slovenije so na zadnjem plenumu razpravljali o tarifni politiki. Na plenum je prišel tudi tovariš Rado Vučkovič, predsednik Centralnega odbora sindikata železničarjev Jugoslavije. Na sliki ga vidimo, ko se razgovarja s člani predsedstva

OB ROBU OSNUTKA TARIFNEGA PRAVILNIKA ŽELEZNIŠKEGA TRANSPORTNEGA PODJETJA

BOLJŠE MERILO

bo treba najti za oblikovanje tarifnih postavk

Člani predsedstva in Republiškega odbora sindikata železničarjev Slovenije so na zadnji seji in plenumu razpravljali o osnutku tarifnega pravilnika Železniškega transportnega podjetja v Ljubljani. Iz razprav in osnutka tarifnega pravilnika je mogoče razbrati, da se marsikdo še ni otresel vpliva dosedanjega administrativnega načina urejanja plač v tej panogi in da vsebuje del teh vplivov tudi omenjeni osnutek. Pomembnost enot v podjetju in delovnih mest v enotah je ponekod zapostavljena na račun položajnih lestvic, nazivov, rangov, službenih let zaposlenih itd. Pri določanju tarifnih postavk marsikje niso uveljavljeni pravilni razponi. Člani komisije za sestavljanje tarifnega pravilnika očitno niso dovolj tehtno presodili, za katera delovna mesta je treba določiti posebne dodatke za težke pogoje dela itd., tako da bi dobili te dodatke ponekod tudi tisti, ki jim sploh ne pripadajo. Služba, ki je na primer znala bolj utemeljiti svojo pomembnost, si je pridobila ugodnejše deleže pri delitvi plač, kot pa ostale službe, ki so odgovornejše in težavnejše.

Republiški odbor sindikata železničarjev je po plenumu sporočil Upravnemu odboru Železniškega transportnega podjetja pripombe k osnutku tarifnega pravilnika. Med drugim lahko iz teh pripomb razberemo, da je osnutek pravilnika preveč zamotano sestavljen. Delavec, ki bi hotel zvedeti za določeno postavko delovnega mesta, bi moral prelistati tudi do pet strani pravilnika, preden bi zvedel, kaj vse mu pripada. Zato je Republiški odbor sindikata svetoval, naj bodo vsi prejemki v tarifnem pravilniku razvidni iz ene same tabele. Nadalje svetuje, naj tarifni pravilnik predvidi delovna mesta, za katera so določeni dodatki za delovne pogoje. Te dodatke naj bi določili v razponu, enote pa naj bi določile končne izdatke v svojih tarifnih pravilnikih. Znova bi bilo treba proučiti, za katera delovna mesta je treba določiti dodatke za pogoje dela, zakaj osnutek predvideva preveč delovnih mest za ta dodatek.

V osnutku je predvideno zelo veliko vodilnih delovnih mest za upravo in za posamezne enote. Tako pride po en vodilni uslužbenec (to je ugotovil eden izmed članov plenuma) v upravi podetja na pet zaposlenih, na postaji na 25 ljudi, v strojni službi na 60 in pri vezi en vodilni uslužbenec na 14 zaposlenih. Republiški odbor sindikata svetuje, da je zavoljo teh nesorazmerij treba zmanjšati vodilna mesta v upravi Železniškega transportneda podjetja in v enotah; pomembnost posameznih delovnih mest, ki so odgovornejša, pa naj bi upoštevali tako v upravi kot v enotah pri določanju dopolnilnih tarifnih postavk. Nazivi za strokovnost delovnih mest in potrebno delovno dobo so po mnenju članov Republiškega odbora prav tako nerealno določeni in niso v skladu za enaka ali podobna delovna mesta. Zato svetuje sindikat, da je treba nazive vskladiti, kar naj velja za upravo in za enote.

Pri železnici je tarifna postavka sestavljena iz postavke za strokovnost, za vodstvo in postavke za posebne delovne pogoje. V osnutku tarifnega pravilnika Železniškega transportnega podjetja je po predpisih o plačah na železnici uveljavljeno načelo, da se iz 85% razpoložljivih sredstev za plače oblikujejo fiksne tarifne postavke za delovna mesta, preostalih 15% sredstev pa naj bi bil gibljivi del tarifnih postavk. Ta del sredstev naj bi razdeljevale enote na osnovi določil svojih tarifnih pravilnikov.

Ta sredstva se oblikujejo po določilih 9. člena takole:

»Sredstva za dopolnilni del postavke za strokovnost so ugotovljena po poprejšnji izločitvi sredstev za fiksni del postavk za strokovnost in sredstev za postavke za vodstvo in posebne delovne pogoje.

Tako ugotovljena sredstva se razdelijo upravi ŽTP in enotam sorazmerno s številom službenih let osebja uprave in posameznih enot, računajoč leta službe, priznana po delovnih knjižicah...«

Iz teh določil lahko razberemo, da je delovna doba uslužbencev, zaposlenih v določeni enoti, osnova za izračun, kolikšen del sredstev bo dobila za samostojno razpolaganje uprava podjetja, železniška postaja, kurilnica itd., skratka vsaka posamezna enota. Na plenumu sindikata železničarjev so posamezniki opozarjali, da takšna merila niso ekonomska in da zato ne bi smela odigrati najvažnejše vloge pri razdelitvi sredstev. Težko se je pač sprijazniti s tem, da je gospodarska pomembnost delovne enote drugotnega pomena, za razdelitev sredstev pa je odločujoča skupna delovna doba zaposlenih in je le-ta odločilna, ali bo delovna enota dobila večji ali manjši del sredstev za dopolnilne postavke. Kolektiv železniške postaje, kurilnice itd. bi po tem določilu lahko dobil več sredstev, če bi bili zaposleni člani kolektiva starejši, pa čeprav ta enota v gospodarskem pogledu podjetja ne bi bila tako pomembna, bi imela manj prometa, lažje delovne pogoje itd. Nasprotno pa bi dobil manj sredstev tisti kolektiv, kjer bi bile zaposlene mlajše delovne moči, čeprav bi delavci in uslužbenci opravljali delo pod težjimi pogoji, odpremljali nekajkrat več vlakov, skratka opravljali gospodarsko neprimerno bolj pomembno delo.

Takšna osnova za izračun sredstev, ki naj bi jo dobila ta ali ona gospodarska enota Železniškega transportnega podjetja, je kaj dvomljive vrednosti, je ekonomsko neutemeljena, ker vsebuje elemente, ki jih lahko upošteva za svoje izračune le socialno zavarovanje pri določanju pokojnin. Enote bodo pri razdelijevanju sredstev za dopolnilne dele postavk prav gotovo upoštevale strokovnost uslužbencev, pridobljeno z leti službe, toda to merilo ne more biti odločujoče za razdeljevanje sredstev. Zelo neprimerno in neekonomsko je namreč določati gospodarsko pomembnost delovne enote samo po številu delovne dobe zaposlenih. Nekateri pravijo, da boljšega merila za sedaj ni mogoče dobiti, žakaj že pri določanju fiksnega dela postavk je bila upoštevana gospodarska pomembnost delovnih mest in s tem tudi gospodarska pomembnost enote. Toda težko je verjeti, da pri železnici ne bi mogli najti boljšega merila za razdelitev sredstev, kot pa so službena leta, pa čeprav še nima vsaka posamezna enota svojega tekočega računa oziroma gospodarskega obračuna.

Člani plenuma so ob razpravi o tarifnem pravilniku sicer o tej stvari nekoliko razpravljali, toda dokončno se glede teh stvari niso zedinili. Odobrili so besedni del teh dveh členov tarifnega pravilnika brez pripomb. Čeprav bodo pri železnici letos uveljavili ta merila za razdeljevanje gibljivega dela prejemkov, bodo najbrž sčasoma uvideli, da bo treba najti boljša, ekonomska merila za oblikovanje gibljivega dela tarifnih postavk.

Dore

Dr. A. Š. Delo, človek in njegov ORGANIZEM

A: — Višina sedeža je pač manj važna, kakor oblika njegove površine in naslonjala?

B: — Višina sedeža naj ustreza višini stroja ali višini delovne mize prav tako, kot pri delu stojè, kjer mora višina mize, štedilnika in podobno ustrezati srednji telesni višini.

Če lahko višino sedeža spreminjamo, potem je smotrno izbrati najnižjo. To pa zato, da preprečimo odtok krvi v noge. Naslonjalo naj podpira telo v križu, pomaknjeno nazaj za okrog 30°, drugo naslonjalo pa naj bo v višini ramen. S tem dosežemo okrepčujočo spremembo dveh položajev sedenja, ki sta oba udobna.

A: Ali nam ne pomaga tudi pručica?

B: Če imamo noge visoko, pručica zmanjšuje tudi pri visokem sedežu odtok krvi v noge. Z uporabo pručice okrepimo telo pri napornejšem sedenju (glej tabelo XVII.) in dosežemo, da prednji rob sedeža ne povzroči neprijetnega omrtvičenja v nogah.

A: To kaže, koliko pozornosti je treba posvetiti odmoru. Na žalost je bilo med vojno porušenih mnogo vzglednih prostorov, kjer so se delavci zadrževali. Vsekakor mislim, da bo dobro vodstvo podjetja posvečalo tudi udobno urejenim prostorom, v katerih se delavci zadržujejo, prav toliko skrbi, kakor izgradnji smotrnih produkcijskih naprav. Ali so tudi taki delavci, ki svoj odmor prebijejo leže?

B: Delavci in zlasti delavke, ki morajo dalj časa stati na istem mestu, se najbolje odpočijejo leže, kar pomeni sprostitev nožnega ožilja. Na navadnih ležalnih stolih z razpetim platnom je vsekakor sprostitev telesa prav tako majhna, kakor na ravni podlagi. Idealen je stol, v katerem je telo lahno upognjeno v kolkih in kolenih (tabela XVIII).

A: Poleg vprašanja, kako naj se delavec obnaša med odmori, je važno vedeti še trajanje in razdelitev odmora za vsak poklic. Ali se da o tem povedati kaj osnovnega?

B: Pri težkem delu je dolžino odmora razmeroma lahko ugotoviti, ker naj skupna dnevna poraba kalorij ne bo večja od 4800. Od teh 4800 kalorij je na razpolago samo 2400 kalorij za delo. Če torej zahteva delo 400 kalorij na uro, ga ne moremo opravljati dalj kot 6 ur. Osemurni delovni čas mora imeti torej dve uri odmora. Nikakor ni sprejemljiv 6-urni delovni čas in odmor obesiti na konec.

A: Ali je pri nepretrganem delovnem času pravilneje uvesti več kratkih odmorov ali samo enega dolgega?

B: Vrednost odpočitka pri vsakem odmoru je v prvih sekundah največja. Čim daljši je odmor, tem manjša je ta vrednost, ki postane končno brez pomena. Zato je več kratkih odmorov bolj okrepčilnih, kakor eden sam dolg odmor. Pri daljšem odmoru izgubimo namreč delovni ritem in se moramo znova vživeti vanj. To velja tudi za lažja dela, ki zahtevajo veliko pazljivost ali veliko spretnost.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

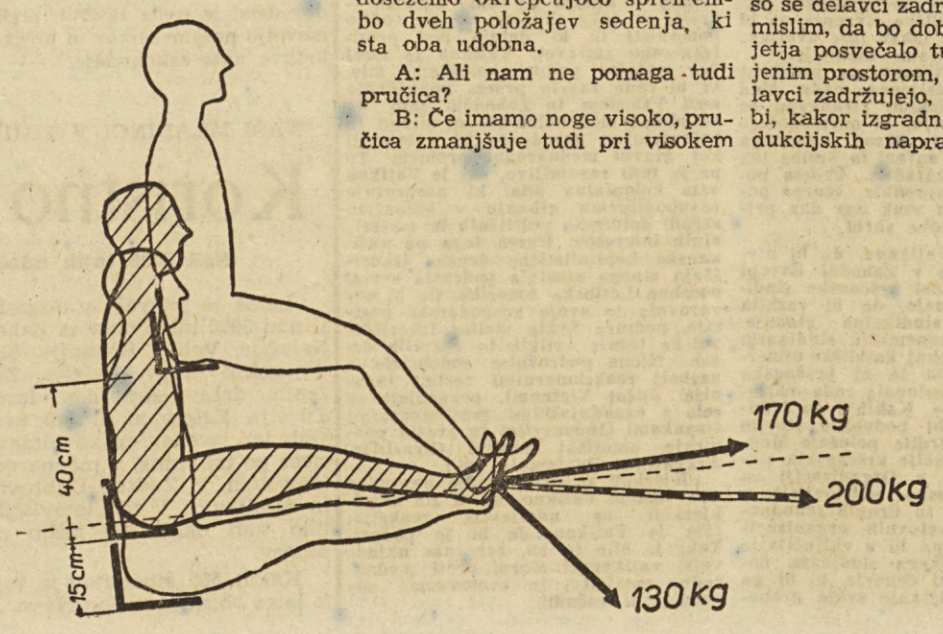

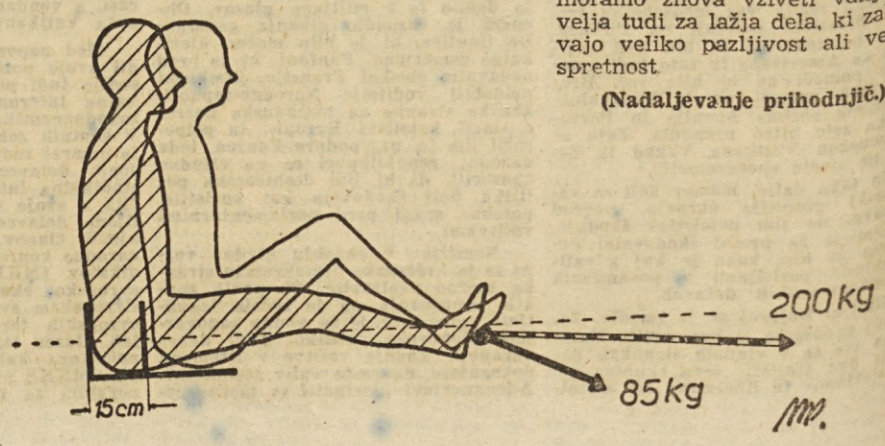

POPOTNI VTISI

iz Nizozemske, Anglije in Francije

(Nadaljevanje in konec)

toda motijo se, saj sem videl veliko lepših v Londonu in Parizu. Res pa je, da lepših slih Van Gogha, kot so v galeriji Kröller Müller blizu Arnhema, ni na svetu. Arnhem je sto kilometrov oddaljen od Amsterdama. Iz Arnhema te pelje pot do galerije po pravcati pustinji. Srečuješ cipresam podobno grmičevje in trnje. Žalosten pogled. Zdelo se mi je, kot da hodim proti svetišču, skozi puščavo, osamljen. Hodim in razmišljam o žalostni usodi velikega Van Gogha. Njegova galerija je res svetišče njegovega trpljenja. V njej je zbranih nad 200 originalov. Nikjer nisem videl lepše urejene galerije. Med modernimi galerijami pa je največja Stedelikjmusej v Amsterdamu, v kateri so zbrana vsa sodobna dela slikarjev in kiparjev. V njej je vedno živahno. Vrste se razstave slikarjev z vseh strani sveta. Lepe so tudi ostale galerije: Galerija Fran Haalsom v Harllemu, Muzej egipčanske plastike v Leidenu, Boymans muzej v Rotterdamu, Mauritzhaus, Mestni muzej v Haagu in še številni drugi z bogatimi zbirkami opremljeni muzeji. In ko sem po nekajkrat obiskal vse te muzeje, se mi je zdelo, da sem izpolnil svojo nalogo. Sklenil sem, da bom odpotoval še v London. Povedati moram, da sem imel srečo; razstavljal sem v Amsterdamu, Haagu in Larenu in dosegel lepe moralne pa tudi finančne uspehe. Potoval sem od Hoek von Holland — rta Nizozemske, skozi Harwich v London do Dowerja, potem pa še v Cales in Pariz.

Nekaj prtljage sem pustil v Amsterdamu, da bi lahko udobneje potoval. Ladja, ki nas je peljala v London, pa ni bila prevelika, zato nas je precej treslo. Tako dolgočasnega potovanja še nisem doživel. Vozili smo se sedem ur. Okrog ladje ni bilo videti ničesar drugega kot neskončno morje. Na tem potovanju sem se prepričal, da je zemlja okrogla. Moji sopotniki so bili večinoma Angleži in Nizozemci. Spomnil sem se, kako sem nekoč na naši ladji potoval na Rab in kako smo se popotniki zelo hitro spoznali in potovali kot ena družina. Tukaj pa: vsak se drži zase, žene pletejo, možje čitajo. Pije skoraj nihče. Govorijo malo. Okrog ladje pa sivo, umazano morje in ničesar več. Samo beli galebi letajo preko morja in to me je spominjalo na domovino. Zvečer smo prišli v Harwich, kjer je meja. Če imaš srečo, že tukaj naletiš na angleško konservativnost. Jaz pa sem imel nesrečo. Izgubil sem kovček in preden sem ga našel, je vlak odpeljal v London. Ker so železničarji stavkali, sem moral prespati v Harwichu in nadaljevati potovanje naslednji dan.

Kako smešni so angleški vlaki! Zdi se, kot bi padel v 18. stoletje. Stari vagoni, majhni kupeji, majhna okna. Tretji razred se mnogo ne razlikuje od drugega. Z eno besedo, manjkal mi je le še frak, pa bi se nekako ujemal z notranjostjo in obliko vagonov. Vlak je vozil počasi. Hribovita pokrajina, porasla z gozdovi, je brzela ob meni. Kako lepo je po toliko mesecih življenja na nizozemski ravnini, gledati gozdove in griče. Iz razmišljanja me je prebudil natakar, ki je nosil po vagonih kavo. Razveselil sem se ga, ker sem bil žejen. Toda na žalost ni imel take kave, kot sem pričakoval. Pil sem nekak čaj pomešan s kavo, ki je imel zelo neprijeten okus. Še bolj neprijetna pa je bila njegova neznanska cena. Ko sem vprašal natakarja, če ima limonado ali kaj podobnega, me je čudno pogledal in brez odgovora hitel dalje. Po dveh urah sem zagledal travnike, kakršnih nisem še nikoli videl. Spočetka sem mislil, da so ogromne betonske plošče. Šele kasneje sem prepoznal slovito angleško travo. Potem sem pol ure ogledoval igrišča za golf in spet pol ure predmestja Londona. Vozili smo se mimo mogočnih stavb in palač, dokler se vlak ni ustavil na Liverpool Street kolodvoru.

Znašel sem se na londonski ulici. Kakšno vrvenje avtomobilov in ljudi. V začetku nisem vedel ne kod ne kam. Šele ko sem dodobra proučil zemljevid mesta, sem odrinil po ozkih starih ulicah. Pred menoj se je kmalu pojavila čudovita fasada ogromne katedrale Sant Poula. Čez slabo uro sem zagledal sloviti Trafalgar Square z Nelsonom. Tu je ogromen obelisk okoli katerega so veliki vodometi. Na tem trgu je izredno veliko golobov. Tujci se radi fotografirajo z golobi na ramenih in glavah. Na desni strani trga stoji mogočna Narodna galerija. Zanimivo je, da je vstop v vse londonske muzeje prost. Kljub utrujenosti sem pohitel v Galerijo. Hotel sem prav na hitro pogledati, kaj je v njej. Toda že pri prvih znamenitih slikah sem se ustavil. Šele zvonenje paznikov me je opozorilo, da sta minili dve uri in da zapirajo muzej.

Ura je bila šest. Vse ljudstvo je drvelo na večerjo. Obiskal sem veliko restavracij, a vse so bile nabito polne. Šele v nekem »lajonsu« — restavracija s samopostrežbo — sem lahko večerjal. Na dolgi mizi leže jedila, ti pa jih izbereš, naložiš na pladenj in ko prideš do blagajničarke, ti z enim pogledom zaračuna, kolikor si pač nabral. Hrana je zelo draga. Če bi se hotel najesti, bi kaj hitro porabil cel funt. Ko sem se za silo

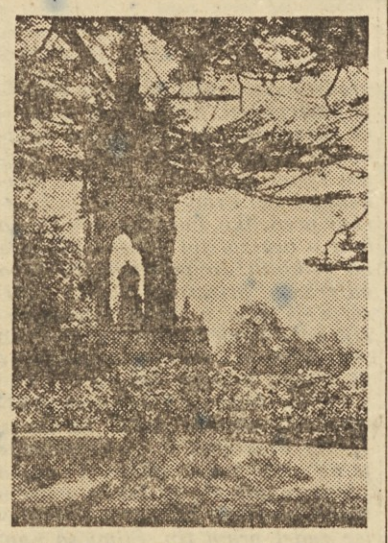

Kensington Park v Londonu

okrepčal, sem iskal sobo. Toda vsi hoteli so strašno dragi. Ko zagledaš vratarja, oblečenega v livrejo, ki odpira težka hotelska vrata, je najbolje, da se takoj obrneš, če nimaš precej pod palcem. Naposled sem našel sobo, ki ni bila preveč draga. Stanoval sem dobri dve uri (z avtobusom) od Narodne galerije, a pripomniti moram, da sem stanoval v strogem centru. To so ogromne razdalje, saj je London 70 km dolg in ima deset milijonov prebivalcev. Zaradi voženj iz enega dela mesta v drugega izgube tujci, ki obiščejo London, precej časa in denarja. Zato ni nič čudnega, če včasih tujci bolj poznajo London kot domačini. Londončani se največ zadržujejo vsak v svojem okolišu, ki je približno tako velik kot Zagreb. Ne smemo pa pozabiti, da bi v Londonu lahko bilo najmanj sto Zagrebov. Navadno sem potoval v avtobusih z dvema nadstropjema. Tako sem lahko zviška opazoval mesto in njegovo življenje. Podzemska železnica je sicer udobnejša in hitrejša, toda vidiš le malo. Med njo in pariškim metrojem je velika razlika. Londonska podzemska železnica je snažna in udobna, vsi sedeži so tapecirani, vozi mnogo hitreje, zrak pa je čist in ne smrdi kot v pariškem podzemlju. Pariški metro je pač mnogo starejši.

Kadar pa sem le mogel, sem pešačil. V tem ogromnem mestu zelo mnogo skrbe za oddih pešcev. Ogromni parki (Hyde Park, Kensington Park, Richmond Park, Victoria Park itd.) omogočajo, da se Londončani odpočijejo. V teh parkih rastejo košata drevesa, pod njihovimi krošnjami pa je tisoče in tisoče ležalnih stolov. Po tleh pa — angleška trava. Začudilo me je, da Londončani lahko leže in spe na tej lepi zeleni travi. Šele kasneje so mi povedali, da se ta negovana trava čez noč, zaradi megle, ponovno dvigne. Priznam, da sem včasih, ko sem si ožulil podplate, z naslado ležal na teh travnikih.

Westminstrska katedrala je sicer zelo lepa, vendar precej zaostaja za Notre-Damom. V notranjosti so preveč poudarjeni sloviti možje, ki so pokopani v grobnicah katedrale. Teh pa je že toliko, da so nagrmadeni drug na drugem in ponekod pokrivajo lepo arhitekturo gotike. Najmogočnejša londonska stavba je najbrž parlament z Big-Benom, ki leži ob Temzi. To je ogromna palača, ki jo le s težavo obhodiš v eni uri. Vsa angleška zgodovina je vklesana v kipih, ki stoje v parkih, pred vsemi večjimi zgradbami. Najbolj sem se začudil spomeniku kralja Alberta, ki stoji v Kensington Parku. Od daleč se mi je zdel kot ogromna, čudovito neokusna kapela. Angleži so ostali zvesti svoji tradiciji. Ni težko opaziti, da študentje še vedno nosijo »hałbkane«, gospodje pa frake, da jim nikdar ne manjka dežnik, pa če je še tako sončno vreme. Cilindre lahko vidiš povsod. Brez dežnika in rdečega nageljčka v gumbnici si ne moreš zamisliti pravega Londončana. Dame nosijo čevlje s tankimi visokimi petami. So zelo vitke in presenečen sem bil nad njihovo lepoto, ker sem vedno mislil, da so grde. Če jih vprašaš za ulico so Londončani zelo vljudni, zgodi pa se celo, da te s svojo limuzino odpeljejo na iskano mesto. Povsod na Nizozemskem in tudi v Londonu so me kot Jugoslovana sprejemali z velikimi simpatijami.

Ko opisujem London ne smem pozabiti na glavno zabavišče — Piccadilly. Tu je velik okrogel trg z vodnjakom v sredini, nad njim pa je Eros. Vse fasade in ulice, ki obkrožajo Piccadilly, so manifestacija neonskih reklam. Takih nisem videl pozneje niti v Parizu. Trg je poglobljen in v njem so razmeščene restavracije in postaje podzemske železnice. Stopnic v podzemlje ni, so le trije tekoči trakovi, na katere stopiš in te potegnejo zelo globoko pod zemljo. Ne smemo pozabiti, da vodi podzemska železnica tudi pod reko Temzo.

Ko sem si nekolikokrat ogledal najvažnejše muzeje in videl v glavnem vse, sem odpotoval v Dover, od tam pa z ladjo proti Calaisu. Potovanje je bilo zelo neprijetno. Divjala je nevihta in morje je bilo razburkano. Zaprli so restavracijo in bar na ladji, ker so se bali, da se ne bi razbila posoda. Ladja se je močno gugala, palubo so zalivali valovi, potnikom je postajalo slabo. Potovali smo pet ur, normalno pa bi le poldrugo uro. Bilo je deževno, megleno jutro, ko smo pristali v Calaisu. Sprejela nas je dolgočasna ravnina, in nič čudnega ni, če so jo med drugo svetovno vojno Angleži uporabili za izkrcavanje, saj je najbližje Angliji in tudi obala je zelo nizka. Pregledali so nam potne liste in že smo sedeli v vlaku, ki je vozil v Pariz.

V vagonu sem zaspal. Mislim, da sem se vozil štiri ure. Prebudil sem se tik pred Parizom. Vlak je drvel pod umazanimi tuneli francoske prestolnice. Vedno več tračnic se je stekalo v široko železno reko. Prispeli smo na pariški severni kolodvor.

S podzemsko železnico sem se odpeljal proti Ili de la cité. Spet sem težko našel sobo, kajti v spomladanskem času je v Parizu mnogo tujcev. Med Parižani sem živel poldrugi mesec in sem si komaj ogledal vse muzeje in slikarske razstave, ki so bile takrat odprte. Naj omenim, da me je Pariz v dnu srca nekje razočaral, predvsem zaradi njegovega življenja, ki mu je dolar pustil močan pečat. Le malo kje so še sledovi tistega Pariza Toulousa. Kljub temu pa je Pariz še vedno središče mnogih kulturnih doživljajev sveta.

Ob koncu potovanja lahko rečem, da je Nizozemska lepa dežela, da je London čudovito, mogočno mesto, a Pariz prekrasno, očarljivo mesto za vsakega umetnika. Med njimi pa je ogromna razlika. Francija ima lepo morje, gore, reke in veliko sonca. Tega pogrešajo severne dežele. Zato se življenje severnjakov razlikuje od življenja južnjakov. Preciznost in tehnika izvira iz severnih dežel, kot so Nizozemska, Anglija, Nemčija, in ni čudno, da je tako. Dejal sem že, da podnebje in način preživljanja vplivata na značaj slehernega naroda. V Franciji se stikata strogi in urejeni Sever ter mehko in idealizirano Sredozemlje. Francozi so znali najti ravnotežje in tako uveljaviti umetnost. Kdo bo to mesto zavzel v bodočnosti ne vemo, toda na vsak način je Parizu močan konkurent Italija, s svojim žariščem v Milanu.

Nekaj dni sem preživel še v Bruxellesu, glavnem mestu Belgije. Tu je čutiti močan vpliv Francije. Mesto se deli na dva dela, na staro in novo. Ogledal sem si nekaj važnih muzejev in se potem preko Amsterdama vrnil v domovino.

Za zaključek pa naj zapišem samo še eno misel: Tistim, ki mislijo, da je izven naših meja vse lepše in boljše, ki iščejo v svojem umetniškem ustvarjanju le tujo formo, tuj izraz, bi priporočil, da odidejo v svet in si ga pošteno ogledajo.

Milan Berbuč

Angleški parlament ob Temzi

Piccadilly v Londonu

Bruxelles, glavno mesto Belgije

V sto letih 1 milijarda 325 milijonov ljudi

Po štetju, leta 1950, je bilo na svetu 2 milijardi 400 milijonov ljudi. Pred sto leti, to je leta 1850, pa so našteli le 1 milijardo 75 milijonov ljudi, medtem ko jih je bilo leta 1750 baje samo 730 milijonov.

Vsak dan se rodi 60.000 otrok, kar pomeni, da je treba letno preživljati 22 do 22,5 milijonov ljudi več. Tako bomo na primer jutri rabili okoli 22.000 kg kruha, 22.000 kg mleka in 7000 kg mesa več, kakor ga potrebujemo danes.

Ali že veste?

...da boluje za malarijo še vedno nad 300 milijonov ljudi. Umre pa jih letno približno 3 milijone. Malarija je najbolj razširjena v Jugovzhodni Aziji in tropskih krajih Južne Amerike;

...da je štela Severna Amerika, ko jo je odkril Kolumb, par tisoč prebivalcev-rdečekožcev. Sedaj pa šteje nad 200 milijonov ljudi.

ARMADA SENC

JOSEPH KESSEL

II.

To življenje je bilo res kot ustvarjeno za Jean Françoisa. Imelo je zbrane vse lastnosti, ki so mu ugajale: mnogo telesnega gibanja, tveganje in radost, ko uideš skozi zanke, tovarištvo in pokorščino skupinskemu vodji, ki ti je drag. Za razmišljanja in ukazovanja so skrbeli drugi. Njemu je ostala samo zabava. Dirjal je s kolesom po lepih rdečih potih ob obali. Vozil se je z železnico proti Toulousu, Lyonu ali Savoji. Prenašal je šifrirana sporočila, eksploziv, orožje, oddajne postaje. V skednjih, zalivčkih, po kleteh, po jasah je učil preproste, resne in strastne ljudi uporabljati angleške strojnice. Predstavil se jim je pod lažnim imenom in niso vedeli, kdo je, in vendar so se ljubili z nežnostjo in predanostjo brez primere. Nekega jutra je s podvodnimi naočniki plaval več kilometrov daleč, da je poiskal skrivnosten zavitek, ki ga je skrivnostna ladja spustila v morje. Neke noči je spet pobral zavoje, ki so jih ob luninem svitu s padali spustili z visokega neba.

Felix Tonzura (Jean-François je v odporu še vedno samo njega poznal) ni svojemu tovarišu iz vojaških dni prihranil ne truda ne nevarnosti.

»S tistim tvojim otroškim obrazom se boš povsod izmazal,« je menil.

Res je bilo tako. Jean-François je to čutil. To sodelovanje usode, ta njena naklonjenost so podvojili njegove moči, njegovo drznost in užitek.

Delo pri odporniškem gibanju je bilo neke vrste smola. Vsrkavala je več in več. Več dela kot si opravil, več ga je še čakalo. Potrebe so bile velikanske. Odločni ljudje, ki so svobodno razpolagali s svojim časom in denarjem, so bili maloštevilni. Jean-François ni spal dve noči zaporedoma pod isto streho. Živel je v samih nedrjih nevarnosti. Nezavedno je postal najsmelejši udarni mož. Temu je pripomogla njegova vztrajnost, spretnost in srečna predrznost. Zaradi tega pa ni prodrl globlje v skrivnosti organizacije, kateri je pripadal. Kakor peščica drugih neustrašnih dečkov, je bil tudi on odvisen samo od Felixa Tonzure. Ta je dobival povelja od višje instance. Naprej pa je bila popolna tema. A Jean-Françoisa skrivnost ni dražila, ni ga vznemirjala, še zanimala ga ni. Ni čutil ne njene teže, ne poezije. Bil je rojen za gibanje in igro. Neznani ljudje, ki so ne da bi ga poznali, razpolagali z njegovim življenjem, so mu dajali igro in gibanje neprestano in še izredno krepko. Bil je zasut z njim.

III.

Naloga, ki ga je vodila v Pariz, je Jean-Françoisu pokazala, kako ga je podtalno življenje zagrabilo in izoblikovalo.

Ko je izstopil na lyonski postaji, je nosil kovček z oddajno postajo, ki so jo nekaj dni prej nekje v osrednji pokrajini spustili Angleži z letala. Človek, ki so ga s takim tovorom zasačili, je bil obsojen na mučenje in smrt.

Tistega jutra pa so gestapovski agentje ob izhodu s postaje pregledovali vso prtljago.

Jean-François ni imel časa razmišljati. Zraven njega je mukoma capljal za staro ženo otrok z debelimi koleni in drobcanimi meči. Jean-François je prijel otroka v naročje in istočasno pomolil svoj kovček nemškemu vojaku, ki je stopal praznih rok poleg njega.

»Nesi to, starina,« je dejal in se nasmejal. »Sam ne bom nikamor prišel.«

Nemški vojak je pogledal Jean-Françoisa, mu vrnil nasmeh, vzel prtljago in šel mimo brez pregleda. Malo pozneje je Jean-François sedel v oddelku podzemeljske železnice s svojim kovčkom med nogami.

To jutro ni bilo prida. Na postaji, kjer se je Jean-François ustavil, je spet našel zaporo. Tokrat je bila francoska policija.

»Kaj imate tam?« je vprašal agent.

»Saj vidite, brigadir, radijski aparat.«

»Dobro, stopite naprej,« je rekel policaj.

Jean-François se je smejal, da se mu je dvakrat posrečilo prelisičiti sovražnika in še nasmejan je oddal svoj sprejemnik nekemu prekupčevalcu s pohištvom na levem bregu reke. Ta ga je povabil, naj obeduje z njim. Pravkar je bil zamenjal nočno omarico za prekajeno klobaso in nekaj surovega masla in je hotel na vsak način deliti to pojedino s tovarišem.

»Pridite, videli boste, kako diši,« je dejal trgovec.

Peljal je Jean-Françoisa v prostor za prodajalno. Na železni pečici se je počasi cvrla klobasa. Jean-Françoisu so se v poželenju širile nosnice, a odklonil je. Moral je napraviti še neko presenečenje.

Jetn-Françoisov kovček je bil čudovito lahek. In on je bil kljub celi noči zelo utrudljivega potovanja čudovito razpoložen. Prehodil je peš pol Pariza. Morgolenje sovražnih uniform, trdi in otožni molk ulic niso mogli ubiti njegove dobre volje. To jutro je on zmagal.

Zibajoč svoj kovček in žvižgajoč koračnico svojega starega polka, je Jean-François prispel v ulico La Muette pred smešno in dražesno hišo, sezidano ob koncu preteklega stoletja, ki je bila last njegovega starejšega brata. V tej hiši so bile lepe slike, brez števila knjig in nekaj dragocenih glasbil. Pred zasedbo je bila v njej tudi tiha in fina žena in majcen prepirljiv deček, ki je imel Jean-Françoisove oči. Ob prihodu Nemcev sta mati in sin odpotovala na deželo in se nista več vrnila. Toda Jean-Françoisov brat ni zapustil svoje hiše — zaradi svojih slik, svojih glasbil in svojih knjig.

Jean-François je prepovedal stari služabnici, da bi ga najavila in je potiho odprl vrata knjižnice. Tam je zagledal svojega brata pogreznjenega v naslonjač. Čital je zajetno knjigo. Obraza mu skoraj ni bilo videti, ker je nosil velik plašč z zavihanim ovratnikom in volneno kapo, povlečeno na oči. Jean-Françoisu se je to zazdelo smešno. Še ves razgret od nagle hoje ni čutil, da je bila hiša ledeno mrzla.

»Pozdravljen, Saint-Luc,« je zavpil Jean-François.

Njegov brat se je klical čisto preprosto Luc-Luka. A zaradi njegovega uravnovešenega značaja, njegove nagnjenosti k duhovnemu življenju in dobrohotnosti proti vsem ljudem so ga njegovi sošolci krstili za Saint-Luca. To ime mu je v družini ostalo.

»Mali Jean, mali Jean,« je dejal Luc, čigar glava je segala Jean-Françoisu ravno do ramen.

Brata sta se objela. Med njima je bila precej velika razlika v starosti, a to Jean-Françoisu ni vzbujalo posebnega spoštovanja. Čutil se je toliko močnejšega, bolj izkušenega, spretnejšega od brata.

»Vse stare knjige in klavicimbal in oba so še tu, torej je življenje še vedno lepo.«

»Še vedno,« je nežno pritrdil Luc. Potem je vprašal: »A kako si prišel, mali Jean? Upam, da imaš, Ausweiss.' (Za časa te zgodbe je bila Francija z neke vrste notranjo mejo presekana na dvoje in da si lahko prišel iz enega dela v drugi, je bila potrebna nemška dovolilnica.)

»O, o, Saint-Luc ni več v oblakih. Celo Saint-Luc ve, da je potreben ‚Ausweis',« je zavpil Jean-François.

Veselo se je zasmejal in Luc tudi. Jean-François se je smejal zelo glasno in Luc skoro neslišno. A čeprav v različnih registrih, je bil smeh iste vrste.

»Da, imam ‚Ausweis',« je povzel Jean-François, »in celo... in celo ...«

Jean-François je za hip premolknil, ker je hotel povedati, da je njegova dovolilnica ponarejena in to čudovito dobro. Končal je:

»In celo umiram od gladu.«

»Takoj pojdemo kosit,« je dejal Luc.

Poklical je staro služabnico in jo vprašal:

»Kaj bomo imeli danes dobrega?«

ARTHUR MILLER: Lov na čarovnice

Če začne vera pešati, jo je treba okrepiti. Če je strah pred bogom premajhen, pokličemo na pomoč hudiča in čarovnice. In če še to ne zaleže, potem ne kaže nič drugega, kot prestrašiti ljudi s smrtjo, kajti te se večina boji. Vcepiti jim strah, negotovost, pa bodo poslušne ovčice. Tako so mislili visoki predstavniki rimskokatoliške cerkve, ko so uvedli inkvizicijo. Podoben strah pred napredkom in odvzemom oblasti prevzema tudi današnje oblastnike in zato ni čudno, da se lov na čarovnice — sicer v moderni varianti — ponavlja. Verjetno je prav to vzpodbudilo naprednega dramatika Arthurja Millerja, da je napisal dramo »Lov na čarovnice«.

Problem je tudi danes žgoč in dramsko zanimiv. V boju med histerijo in razumom, med zavistjo in poštenjem, med življenjem in smrtjo, se pokažejo ljudje v vsej svoji goloti. Sočutje, vest, zloba in pohlep jih silijo, da se opredelijo. Arthur Miller je že v drami »Smrt trgovskega potnika« izpričal svoj veliki dramski talent, strastno željo po odkrivanju resnice. Z »Lovom na čarovnice« si je zadal težko nalogo, kajti njene dimenzije so znatno širše. Medtem ko je v »Smrti trgovskega potnika« vsa tragika obrnjena v Lomanovo družino, se v »Lovu na čarovnice« tragično prepleta več usod. Razumljivo je, da zato avtor ni uspel vseh oseb tako plastično orisati, da je nekatere zgolj nakazal ter s tem postavil režiserja in igralce pred znatno težjo nalogo.

Zgodba »Lov na čarovnice« se odvija v letu 1692, takrat, ko so ameriško celino že »blagoslavljali« duhovniki in advokati. Njikova oblast se je marsikje že tako utrdila, da so lahko usodno posegali v življenje ljudi.

Stane Sever v vlogi Johna Proctorja

Ponoči je skupina salemskih deklet, ki jih je izvabila navihana in izprijena Abigail, v gozdu plesala, kar pa je bilo v tistih časih kaznivo. Zalotil jih je pastor Parris. Njegova hči Betty in Ruth Putman sta se njegovega nenadnega prihoda tako prestrašili, da sta padli v nezavest. Prečastiti gospod Parris pa ve, da ni pri svojih ovčicah priljubljen in ga zato hčerkina omedlevica skrbi, kar jo nekateri verniki tolmačijo kot delo hudobnih duhov. Da bi ta sum ovrgel, pošlje po pastorja Hala, ki je zelo učen in ima izkušnje s čarovnicami. In ko prečastiti gospod Hale pride na Parrisov dom, začne najprej izpraševati Abigail, kako je bilo v gozdu. Izprijenka pa se boji suma in kazni; zlaže se, da je črnka Tituba klicala duhove. Nesrečna zamorka pred grožnjo, da jo bodo prebičali in obesili, klone in se zlaže, da je videla dve vaščanki s hudičem. Za njo začne vzneseno zatrjevati tudi Abigail, da se od hudiča vrača k Jezusu in da so tudi druge vaščanke čarovnice. Pridruži se ji še Betty in vrsta čarovnic se množi.

Nekaj milj iz mesta živi farmar Proctor. Pri njem je služila izprijena Abigail, in v času, ko je bila žena dolgo bolna, se je Proctor s služkinjo spozabil. Nekaj mesecev traja njuno razmerje, dokler ju ne odkrije Proctorjeva žena, ki požene Abigail od hiše. Vrne se k pastorju Parrisu, kjer ne preneha sanjariti o krepkem farmarju. Žena Elizabeta pa možu ne more odpustiti prešuštva. Hlad se je naselil v njun dom. Elizabeta nagovarja moža, da bi šel v mesto in razkrinkal pokvarjeno Abigail, on pa še odlaša. Vtem se vrne služkinja Mary, ki je zdaj članica sodišča, ki zaseda sleherni dan. Devetintrideset ljudi je že zaprtih. Kmalu za njo pa pride ječar, ki odpelje Elizabeto, ki jo je Abigail s podlo zvijačo osumila čarovništva. Zdaj se Proctor odloči.

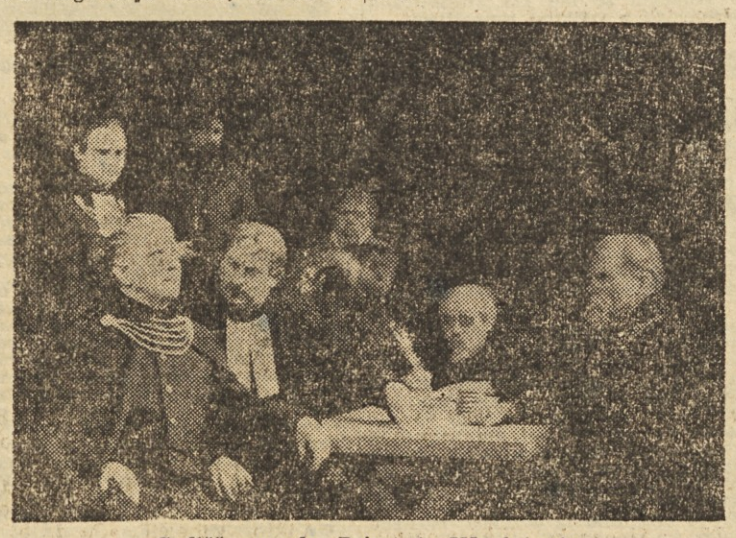

Sodišče zaseda. Prizor iz III. dejanja

Po daljšem prizadevanju je prepričal Mary, da je napisala izjavo, da je vse, kar počenja Abigail, kar je počela ona in ostala dekleta, sleparija. Odpravi se na sodišče, kjer pa zaradi Abigailine zvitosti in ženine dobrote doseže le to, da še njega zaprejo in osumijo zvez s hudičem.

Ker Proctor kljub mukam ne prizna, da ima zveze s hudičem, ga obsodijo na smrt z obešenjem. Njegovo priznanje bi inkviziciji močno koristilo. Odločijo se, da ga bodo pred smrtjo pustili samega z ženo, prepričani, da ga bo ona pregovorila, naj prizna svojo »zablodo«. Pastor Hale, ki je spoznal krivičnost inkvizicije, je izstopil iz sodišča in se zatekel v samoto. V noči pred usmrtitvijo pa se je vrnil, da bi pregovoril obsojence, da naj priznajo. Ker ni dosegel nobenega uspeha, prosi namestnika guvernerja Danforthа, da naj obsojene pomilosti. Ta pa mu odgovarja: »... Če se bojite maščevanja, vam povem samo tole: obesil bi tudi deset tisoč ljudi, ki bi se drznili upreti zakonu in celo morje slanih solza ne bi moglo raztopiti trdnega zakonskega sklepa.«

Pastor Hale poizkusi pri Elizabeti: »Svojih dolžnosti ne smete tako napačno razumeti, kakor sem jaz napačno razumel svoje,« pravi Elizabeti. In dalje: »Pazite, gospa Proctor, ne oklepajte se nobene vere, kadar vera prinaša kri.«

Elizabeta možu ne prigovarja, da naj se zlaže in prizna, niti mu ne vliva poguma. Proctor se odloči, da bo priznal. Ko pa zahtevajo, da to podpiše, se brani. Sram ga je, da bi ljudje vedeli, da je lažnivec, sram ga je pred svojimi tremi otroki in samim seboj. Naposled le podpiše in vzame papir. Ko pa ga hoče Danforth nazaj, ga Proctor raztrga. »Zdaj se vam je posrečila čarovnija, kajti zdaj se mi zdi, da vidim v Johnu Proctorju krpico dobrote. Ni dovolj velika, da bi stkal zastavo iz nje, je pa dovolj bela, da jo lahko obvarujem takih psov. Nikar jim ne privošči solz!« pravi ženi. »Naslajajo se z njimi! Zdaj pokaži svojo čast, pokaži kamnito srce in jih ponižaj z njim!«

»Obesite jih visoko nad mesto,« ukazuje namestnik guvernerja Danforth. »Kdor joka za temi ljudmi, joka za pokvarjenostjo!«

Od zunaj se sliši bobnanje.

Takšna je v grobih obrisih zgodba »Lova na čarovnice«.

Slavko Jan pri režiji »Lova na čarovnice« nikakor ni imel lahke naloge. Gledalcem je ostala uprizoritev »Smrti trgovskega potnika« še živo v spominu in vsakdo je več ali manj spet pričakoval »prijetno presenečenje«. Uvodoma smo že omenili, da je postavila uprizoritev pred režiserja znatno večje zahteve. Da bi uspeli s tako številnim ansamblom skozi vso predstavo ustvariti značilno vzdušje nestrpnosti, histerije in tesnobne mračnosti, bi potreboval znatno več časa, da bi se lahko z njemu lastno vestnostjo posvetil vsakemu liku. Prav zato in tudi zaradi prevelike zvestobe avtorju so bila v uprizoritvi opazna nihanja od solidnih do presenetljivo lepo odigranih prizorov. Odlika režiserja je bila v verni interpretaciji avtorjevih zamisli, v tem, da tudi nihče od »manj pomembnih« ni uhajal iz tega okvira.

Stane Sever je z bogatim igralskim izkustvom podal farmarja Johna Proctorja. Z »Amerikanci« je na naših odrih težava. Premalo jih poznamo, da bi lahko z večjo trdnostjo rekli, kdaj je kateri igralec zadel pravi tip. Filmi so nam dodobra pokvarili predstavo, ki smo si jo ustvarili iz redkih knjig. In prav po teh predstavah se mi zdi, da je bil Sever včasih predomač. Proctor je bolj elementaren, bolj zrasel z zemljo. Stanoval je na osamljenem svetu, ki so ga še kdaj pa kdaj ogrožali Indijanci. Abigail mu pravi, kako je močan in tudi ječar Herrick se mu opravičuje, čeprav ima zunaj devet mož. Če pa ta predstava o amerikanskem farmarju iz leta 1690 ni točna, potem moramo Severju brez pridržka priznati, da je prepričljivo upodobil poštenega, značajnega moža, ki je vzbujal v Salemu spoštovanje. Zelo dobro je zaigral prizor v gozdu in pred sodiščem, medtem ko sodi njegovo slovo od žene, njegov prelom z izkušnjavo, da bi prodal svoje poštenje, med najbolj uspel odlomek uprizoritve.

Skrbno, zvesto in pošteno ženo Elizabeth, s puritanskimi nazori o zakonu in življenju, je zaigrala Vida Juvanova. Od prvega pa do zaključnega prizora je bogatila svojo upodobitev s pretehtanimi detajli. Z izredno toplino in močnim vživljanjem v značaj te plemenite žene je podala najbolj enovit lik v tej predstavi.

Nadarjena Duša Počkajeva v vlogi premetene Abigail ni uspela podati svojemu liku tiste enovitosti, ki smo jo pri njej že pogosto videli. Zahtevno vlogo izprijene Abigail, ki jo je življenje usodno premetavalo, je drobila z neizdelanimi detajli. Najmanj prepričljiva je bila v prizorih, kjer hlini svojo versko ekstazo, medtem ko je bil njen nastop pred sodnikom zelo prepričljiv. Najbrž ji razdrobljenost njene vloge ni dovoljevala, da bi se polno razživela, kajti, če bi zaigrala tako, kot je ob slovesu s Proctorjem, potem tudi ta njena ustvaritev ne bi šla v pozabo.

Izmed pastorjev je bil boljši Parris (Stane Potokar), ki je dokaj negotovo, prehrupno začel, a se je proti koncu dodobra razživel. Za pastorja Hala (B. Miklavec) se nam zdi, da ni do kraja doumel zanesenjaškega, znanja željnega in resnicoljubnega duhovnika, ki sodeluje v inkvizicijskem sodišču samo zato, ker je prepričan, da ravna po svoji vesti. Ko pa spozna svojo zmoto, se odloči za zelo pogumno dejanje in sodišče zapusti. V tem histeričnem vzdušju bi bilo mogoče, da bi sodišče tudi njega obsodilo zvez s hudobnimi duhovi. Prav zato se nam vsiljuje prepričanje, da je pastor Hale bolj razmišljujoč, poglobljen vase, da ne govori polizano, »kakor bi rožice sadil«. Prav zaradi teh šibkosti izzveni njegov preobrat, ko se s precejšnjo odločnostjo postavi po robu tistemu, kar je pravzaprav sam začel, neprepričljivo.

Med mladimi dekleti, ki so padale v histerične ekstaze, je izstopala Vika Grilova kot Mery Warren. Presenetljivo je zaigrala v prizorih, kjer spoznava svojo tragično zmoto in tam, kjer se z dekliško prostodušnostjo boji maščevanja.

Edvard Gregorin je v namestniku pokrajinskega guvernerja Danforthu upodobil hladnega, poslušnega izvrševalca ukazov, ki nikdar ne podvomi v pravičnost svojih ukrepov, čeprav se jih drži človeška kri. Med uspele like moramo vsekakor še uvrstiti premetena svetohlinska zakonca Putnama (Mila Kačičeva, Pavle Kovič), toplega, zvitega in starčevsko dobrodušnega Gilsa Coreya (Janez Cesar), človeško toplo, enovito, spoštovanje vzbujajočo Rebecco Nurse (Elvira Kraljeva), naivno, prostodušno zamorko Titubo (H. Erjavčeva) in Francisa Nursa (L. Potokar).

Moderno, preprosto in funkcionalno sceno, ki sicer ni podčrtavala tesnobnega vzdušja uprizoritve, je pa s tem postavila v ospredje igralca, je zasnoval arhitekt Sveta Jovanovič.

»Kremplji! Kremplje izteza«. Prizor in III. dejanja

Drama je s to letošnjo uprizoritvijo obudila upanje, da bodo »vremena Kranjcem se zjasnila«. Zdi se nam, da bodo v letošnji sezoni v precejšnji meri odpadli očitki na račun slabe sestave repertoarja, kakor tudi kvalitete uprizoritev. Ker člani amaterskih igralskih družin, kakor tudi delovnih kolektivov pogosto obiščejo Ljubljano, ne vedo pa, katero uprizoritev bi obiskali, jim svetujemo, da si ne pozabijo ogledati zelo uspele uprizoritve »Lov na čarovnice«, mogočne obtožbe vseh mračnih sil, ki so kdajkoli grenile in še grenijo življenje poštenih ljudi.

Vinko Trinkaus

PRIPRAVLJALNI ODBOR ZA IZREDNI KONGRES PROSVETNIH DRUŠTEV SLOVENIJE PREDLAGA KONGRESU NASLEDNJI

OSNUTEK PRAVIL

I.

1. člen: »Zveza Svobod in prosvetnih društev« je organizacija amaterskih društev z območja Ljudske republike Slovenije, ki goje izobraževalno, prosvetno in umetniško dejavnost. Zveza je skupinski član Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in dela v duhu njenih družbenih in kulturno političnih načel. Sedež Zveze je v Ljubljani.

2. člen: Zveza skrbi za izobrazbo in vzgojo najširših plasti delovnih ljudi in še posebej delavskega razreda s tem, da vsi organi Zveze pomagajo delovnim ljudem, da se izobražujejo, prosvetljujejo in da se udejstvujejo na vseh področjih umetniške dejavnosti ter si tako širijo splošno obzorje, krepe socialistično družbeno zavest in si zagotove zdravo, kulturno razvedrilo.

3. člen: Člani Zveze so lahko vsa društva, ki goje izobraževalno, prosvetno in umetniško dejavnost, ki priznavajo pravila Zveze, delujejo v njihovem duhu in so se za sprejem v Zvezo pismeno priglasila. Društva sprejemajo v Zvezo njeni organi, kar je urejeno s posebnim pravilnikom.

II.

4. člen: Osnovna enota Zveze je društvo.

Društva so samoupravne društvene enote delavskega razreda in širokih plasti delovnih ljudi, ki so se prostovoljno združili z namenom, da se izobražujejo, prosvetljujejo in da se udejstvujejo na najrazličnejših področjih umetniške dejavnosti. Društva delujejo v smislu društvenih pravil, ki jih sprejme občni zbor društva in ki morajo biti glede namena društev in glede načina upravljanja v skladu s pravili Zveze. Za praktično dejavnost ustanavljajo društva izobraževalne in prosvetne ustanove ter umetniške skupine. Društvo preneha biti član Zveze:

a) z izstopom,
b) z izključitvijo in
c) če se razide.

O izstopu društva iz Zveze sklepa občni zbor društva in mora društvo to pismeno javiti predsedstvu Zveze. Društvo lahko izključi iz Zveze svet Zveze na svojem zasedanju. Proti sklepu sveta se sme društvo pritožiti na kongres Zveze, ki o pritožbi dokončno sklepa.

5. člen: Področni organi, ki jih društva neposredno ali posredno volijo so: »Zveza Svobod in prosvetnih društev Slovenije«, »Svet Svobod in prosvetnih društev okraja«, na območju pa, kjer to zahtevata vsaj dve tretjini društev s tega področja, lahko tudi »Svet Svobod in prosvetnih društev občine«.

6. člen: Naloga Zveze je: da sklepa o vseh kulturnopolitičnih vprašanjih, da idejno usmerja društva ter da zagotovi, da si med seboj pomagajo itd. Zveza predstavlja društva proti državnim, družbenim in samoupravnim organom v republiki.

7. člen: Organi »Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije« so: kongres, svet, predsedstvo in nadzorstvo.

Najvišji organ Zveze je kongres; ta je lahko reden ali izreden. Reden kongres sklicuje predsedstvo vsako tretje leto, izrednega pa predsedstvo na zahtevo sveta, nadzorstva ali dveh tretin včlanjenih društev. Kongres mora biti sklican vsaj mesec dni pred zasedanjem. Delegate za kongres volijo predstavniki društev na okrajnih konferencah iz vrst članov društev v okraju. Ključ za volitve delegatov določi svet Zveze pred vsakim kongresom.

8. člen: Kongres oceni delo sveta in predsedstva, nakaže splošne kulturne smernice Zveze ter odredi načine in metode za njihovo uresničenje za čas do naslednjega kongresa. Kongres sprejema, menja in dopolnjuje Zvezina pravila, določa število članov sveta, predsedstva in nadzorstva ter voli člane sveta iz vrst članov društev, člane predsedstva in nadzorstva pa iz vrst članov sveta.

9. člen: Svet Zveze vodi delo Zveze med dvema kongresoma v smislu smernic odrejenih na kongresu; predsedstvo izvršuje tekoče posle, predstavlja in zastopa Zvezo; nadzorstvo pregleduje gospodarsko in finančno poslovanje sveta in predsedstva, poroča o tem kongresu in predlaga razrešnico.

10. člen: Naloga »Sveta Svobod in prosvetnih društev okraja« je: da sklepa o vseh kulturnopolitičnih vprašanjih, da idejno usmerja društva ter da zagotovi, da se društva dogovarjajo o skupnih akcijah, da si med seboj pomagajo itd. Okrajni svet predstavlja društva proti državnim, družbenim in samoupravnim organom na področju okraja.

11. člen: Organi »Sveta Svobod in prosvetnih društev okraja« so: letna konferenca, svet in nadzorstvo. Delegate za letno konferenco izvolijo društva s področja okraja na svojih letnih občnih zborih. Letna konferenca izvoli iz vrst članov društva s področja okraja Svet in predsednika sveta. Svet izvoli iz svoje srede nadzorstvo. Ključ za volitve delegatov za okrajno konferenco in število članov Sveta odreja svet Zveze s posebnim pravilnikom.

Letna konferenca sprejme na svojem zasedanju pravilnik o delu okrajnega Sveta. Svet sklicuje predsednik na svojo lastno pobudo ali na željo kateregakoli društva na področju okraja, ki je včlanjeno v Zvezi.

12. člen: Naloga »Sveta Svobod in prosvetnih društev občine« je, da omogoči izmenjavo izkušenj med posameznimi društvi, ki delujejo na področju občine, da omogoči, da se društva dogovarjajo o skupnih prireditvah in manifestacijah ter da si med seboj pomagajo.

Svet se lahko osnuje v tisti občini, kjer sta se za to izrekli vsaj dve tretjini društev na svojih občnih zborih ali članskih sestankih.

Svet sestavljajo delegati društev s področja občine, ki so včlanjena v Zvezi. Vsako društvo izvoli na svojem občnem zboru po enega delegata v občinski svet. Svet izvoli iz svoje srede predsednika.

III.

13. člen: Vse volitve organov v »Zvezi Svobod in prosvetnih društev Slovenije« so javne. Tajno se voli samo, če to izrecno zahteva navadna večina prisotnih članov organa. Vsi organi Zveze, razen kongresa, so sklepčni, če je navzočih nad polovico članov in sklepajo z navadno večino. Kongres sklepa z dvotretjinsko večino. Če sklicani organ ob določeni uri ni sklepčen, zaseda v istih prostorih eno uro kasneje in je sklepčen ob vsakem številu delegatov, razen predsedstva, ki more sklepati le, če je na seji prisotna vsaj navadna večina članov.

14. člen: Dohodki Zveze so:

a) prispevek od članarine društvenih članov in od drugih dohodkov društev; višino prispevka odreja kongres,
b) dohodki od lastnih prireditev in
c) prispevki, darila in podobno.

Podrobnosti o finančnem poslovanju v »Zvezi Svobod in prosvetnih društev Slovenije« določa poseben pravilnik.

15. člen: Svet »Zveze Svobod in prosvetnih društev Slovenije« in »Svet Svobod in prosvetnih društev okraja« ter upravni odbor društva lahko s svojim sklepom po potrebi ustanavljajo stalne ali začasne strokovne sosvete ali komisije, ki pripravljajo strokovno gradivo, proučujejo posamezne strokovne probleme ter svoje ugotovitve in nasvete sporočajo prej omenjenim organom, ki o njih razpravljajo in odločajo.

16. člen: Zaradi splošne politične vloge delavskega razreda v našem družbenem in prosvetnem življenju, zaradi razvijanja in krepitve bogatih tradicij delavskih prosvetnih društev in v cilju organizacijske ter idejne krepitve celotne Zveze morejo delavska prosvetna društva prirejati samostojne prosvetne konference, zborovanja, prireditve, manifestacije itd. Pobudo za to da lahko katerokoli izmed delavskih društev ali pa organi Zveze.

17. člen: V primeru, da bi se Zveza razšla, preide vse njeno premoženje v last tiste Zveze prosvetnih društev, ki bi se namesto nje ustanovila, oziroma v last Socialistične zveze delovnih ljudi Slovenije.

18. člen: Pravila je sprejel izredni kongres prosvetnih društev Slovenije dne 23. oktobra 1955 na Jesenicah.

»Med Mrzlico in Dobrovljami« nova knjiga o NOB

V Celju je pred kratkim izšla prvi večja dokumentarna knjiga o NOB pod naslovom »Med Mrzlico in Dobrovljami«. Zamisel, da bi v štirih knjigah temeljito in vsestransko zajeli razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na posameznih področjih okraja Celja, se je s tem začela uresničevati.

Prva knjiga opisuje v glavnem razvoj narodnoosvobodilne borbe na področju med Mrzlico in Dobrovljami v celjskem okraju. Na več kot 260 straneh so objavljeni številni prispevki, spomini, poročila in slikovno gradivo. Prvo poglavje knjige »Med mrzlico in Dobrovljami« obravnava predvojno obdobje dela in boja delavskega razreda pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije. Prispevke so napisali nekateri prvoborci iz teh krajev.

Naslednje tri knjige, ki jih bo izdal Okrajni odbor Zveze borcev NOV Celje, bodo obravnavale zgodovino NOB Zgornje Savinjske in Šaleške doline, Celja in Kozjanskega. Razen tega pripravlja komisija za celjski muzej pregledne karte raznih dejavnosti med NOB in biografije padlih borcev.

F. K.

POZDRAV KONGRESU
prosvetnih društev Slovenije

(Nadaljevanje s 1. strani)

tem, če reorganizacije res rode kakšne koristne sadove.

Ob teh napovedih se človek vpraša: Ali so taki posamezniki prespali vseh pet let in nič ne vedo, kako se je razvilo naše amatersko prosvetno življenje — sedaj pa nepoučeni, kot so, prestrašeno gledajo, kakšne silne spremembe prinaša kongres. Ali pa vedo, kako se je amatersko prosvetno življenje razvilo, pa zaradi preozke birokratske suknje, v katero so se oblekli takoj po vojni, menijo, da je samoupravljanje prosvetnih društev, vodilna vloga delavskih društev samo sektaštvo, ki ne sme dobiti mesta v do podrobnosti splanirani, dirigirani ljudski prosveti, ki je nekaterim posameznikom še tako pri srcu?

Naj bo prvo ali drugo — oboje je naziranje, ki ga je čas že pregazil.

Nekateri pa so po sklicanju izrednega kongresa veselo vzkliknili: Konec dveh organizacij, konec razlik med delavskimi in drugimi prosvetnimi društvi! Kratkomalo: konec sektaštva, spet bomo vozili star prosvetarski voziček.

Taka radost je prevzela predvsem tiste, v veliki večini poštene prosvetne aktiviste, ki menijo, da je prosvetljevanje ljudi nekaj, kar je vzdignjeno nad vsakdanje družbeno dogajanje, kar je neodvisno od časa, kraja, v katerem ljudje žive. Vsled takega idiličnega, nerealnega pojmovanja prosvetljevanja omenjeni aktivisti sploh ne upoštevajo človeka, ki naj se izobražuje, njegovih teženj in želja. Zaradi vsega tega se jim zdi tudi povsem nepotrebno in nesmiselno, da bi imeli delavci še neka svoja društva in svoje želje. Mnogi izmed njih sicer abstraktno politično priznavajo vodilno vlogo delavskega razreda, toda v praktičnem prosvetnem delovanju pa z delavcem ravnajo kot z nedoraslim otrokom — posedejo ga v klop in mu polnijo glavo s svojo učenostjo. Seveda, življenje pa gre svojo pot — preko in mimo takih teorij. Delavci hočejo znanja, ki ga od njih terja praktično življenje, in to ne samo znanja na izust, temveč znanja, ki jim koristi v praktičnem življenju, ki jih usposablja za delovanje v družbi. To daje delavskim prosvetnim društvom poseben svojstven pečat. Delavci hočejo: ali taka društva — ali pa se ne zanimajo za stvar. To pa je seveda daleč od sektaštva. Nasprotno, to je bistvo napredne prosvetne dejavnosti. Zato so tudi ta društva potrebna in bodo v bodoče še bolj. Povsem razumljivo je, da v 16. členu osnutka pravil bodoče prosvetne Zveze piše:

»Zaradi splošne politične vloge delavskega razreda v našem družbenem in prosvetnem življenju, zaradi razvijanja in krepitve bogatih tradicij delavskih prosvetnih društev in v cilju organizacijske ter idejne krepitve celotne Zveze morejo delavska prosvetna društva »Svobode« prirejati samostojne prosvetne konference, zborovanja, prireditve, manifestacije itd. Pobudo za to da lahko katerokoli delavsko društvo ali pa organi Zveze.«

S tem je jasno povedano, da kongres ne samo, da ne bo kratil delavstvu pravice do samostojnih delavskih prosvetnih društev, ampak bo moral nasprotno ugotoviti, da so delavci s svojimi posebnimi društvi zelo razgibali našo celotno amatersko prosvetno dejavnost in da pričakujemo, da bodo to delali tudi v bodoče s svojimi posebnimi oblikami dela in s svojim jasnim kulturno političnim vplivom na javno življenje v celoti. Torej nič tistega, kar naj bi pahnilo naše amatersko življenje nazaj v neko abstraktno prosvetarščino, nič tistega, kar bi nujno

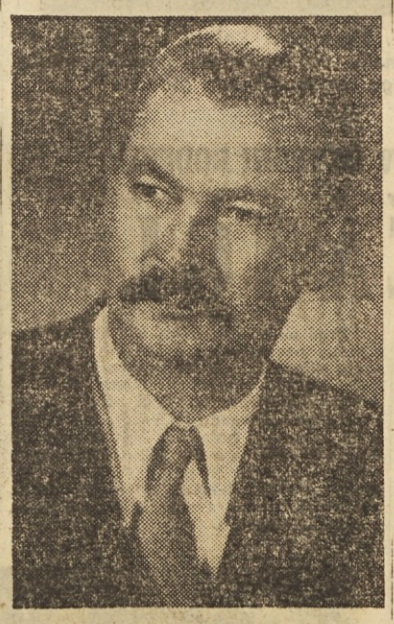

Rado Simoniti, dirigent pevskega zbora Slovenske filharmonije

privedlo do utapljanja delavskih množic v zaostalem okolju. Nič tega, temveč tisto, kar pravi tovariš Kardelj: »Tudi na področju kulture ne bomo zlomili negativnih pojavov, ki izvirajo iz ostankov starega, s konservativno obrambo nekaterih preživelih oblik, ampak samo z vztrajnim in doslednim bojem za nove socialistične oblike.«

Izredni kongres bo s tega vidika moral razsojati o stvareh, ki so pravzaprav že stvarnost v našem amaterskem prosvetnem življenju in jih bo moral še formalno uzakoniti. Take stvari so: nesporno vodilna vloga delavskih prosvetnih društev, dosledno načelo samoupravljanja v društvenem življenju, jasna razmejitev med kulturno političnimi vodstvi društev in Zveze ter strokovnimi organi itd.

Že iz povedanega jasno izhaja, kako tesno, neločljivo so povezani organizacijski problemi s problemi izobraževanja in vzgoje delovnih ljudi. Seveda tudi razprava o izobraževanju in o vzgoji delovnih ljudi s stališča družbenih zahtevnosti, ki jih odpira družbeno samoupravljanje, ni nova stvar. Vsa leta sem se vleče kot rdeča nit kulturne politike amaterskih prosvetnih društev. Podoba je, da smo si danes v glavnem vsi na jasnem, kako neobhodno potrebno je izobraževanje in vzgoja odraslih. Praktično sodelovanje v upravljanju, elementi nagrajevanja po delu in splošna propaganda za izobraževanje so opravili svoje.

Težave nastajajo ob dveh zelo važnih praktičnih vprašanjih: prvič, tematika, drugič, način izobraževanja. In prvo in drugo je — nezorana ledina. Delovni ljudej sicer instinktivno nekje v sebi prav dobro čutijo, kje se jim utrga nit v spoznavanju, v sposobnosti za presojanje posameznih družbenih pojavov, ukrepov itd. V tej smeri tudi iščejo: prihajajo na predavanja, segajo po knjigah, za katere so slišali, da obravnavajo njim nejasne zadeve itd. Toda v tem iskanju so preveč osamljeni, premalo strokovne pomoči jim nudimo. Zato je povsem razumljivo, da je vznikla pobuda, naj bi pri Zvezi ustanovili poseben institut, v katerega bi pritegnili na delo priznane znanstvene delavce, ki bi proučevali in pripravljali potrebno gradivo, po katerem bi segali delovni ljudje za svoje izobraževanje. Trenutno namreč nihče ne misli na duhovne potrebe teh ljudi, ki danes rastejo z delavskim in družbenim upravljanjem ter se skoraj povsem sami prebijajo skozi neštete nejasnosti, probleme itd. Take poljudno-znanstvene literature, ki bi koristila tem ljudem, skoraj ni, listi in revije skorajda sploh ne objavljajo tehtnejših razprav, namenjenih tem ljudem. Vse, kar je, so potem — občasna predavanja.

Drugo praktično vprašanje pa je način vzgoje. Žal, pri nas vzgoja odraslih še ni vzbudila pravega zanimanja med pedagoškimi delavci, da bi se ji začeli posvečati kot posebni stroki, iz vrst delovnih ljudi pa zaenkrat tudi zelo počasi rastejo posamezniki, ki so se stvari posvetili kot amaterji. Posledica tega je, da se v vzgojo in izobraževanje odraslih uvajajo metode in načini dela v redni šoli, ki so celo za delo z otroci marsikdaj zastareli. Odrasle ljudi skušajo učiti po šolskih šablonah, pri tem pa čisto pozabljajo, da imajo pred seboj odraslega človeka, ki, prvič, samostojno misli in tako tudi sprejema znanje, in drugič, ki je neverjetno praktično razgledan, s čimer je treba pri vzgoji računati. Prav vsled tega so delavcem naši tečaji in krožki često nezanimivi in dolgočasni — pa tudi nesprejemljivi. Kajpak je potem skrajno krivično obsojati delavce, da se ne zanimajo za izobraževanje.

O teh dveh vprašanjih bo moral kongres zelo jasno in zelo konkretno sklepati, če hočemo preiti od splošnega govorjenja o tem, da je potrebno izobraževanje odraslih na praktično izobraževanje. V tem pogledu je bilo sklicanje kongresa izredno nujno. Saj je celo tovariš Tito v razgovoru s predstavniki »Narodne armije« pred kratkim dejal: »Pri naših akcijah imamo često največ težav prav zato, ker ljudje premalo proučujejo našo stvarnost.«

Z željami, da bi kongres plodno in koristno delal in da bi njegovi napotki obrodili tako obilne plodove, kot sta jih trboveljski in celjski kongres »Svobod«, iskreno pozdravljamo vse, ki bodo pri delu kongresa sodelovali!

Prizor iz drame »Lov na čarovnice«: Janez Cesar — Gils Corey, Vika Grilova — Mery Warren,, Stane Sever — John Proctor

V POČASTITEV IZREDNEGA KONGRESA PROSVETNIH DRUŠTEV SLOVENIJE BO NA JESENICAH NASTOPIL PEVSKI ZBOR SLOVENSKE FILHARMONIJE

Nagrajene pesmi

Skrbno pripravljen koncert

Zbor Slovenske filharmonije je ravno vadil. Sedel sem in prisluhnil. Dirigent Rado Simoniti je zbor ustavljal, razlagal smisel kompozicije, nato pa so spet zapeli. Nekam monotono, a občuteno, prefinjeno je zvenela pesem.

Zbor Slovenske filharmonije se je pripravljal za koncert, ki ga bo imel v počastitev izrednega kongresa prosvetnih društev Slovenije na Jesenicah. Program koncerta sestavljajo nagrajene in odkupljene pesmi iz natečaja, ki ga je razpisalo predsedstvo »Svobod«. Počakal sem dirigenta Rada Simonitija, da je z vajo končal. Kmalu sva bila v živahnem razgovoru.

»Kaj naj ti povem o koncertu,« je začel. »Vadimo; pevci pojo z veseljem, ker so jim skladbe všeč. Kot vidiš, je natečaj uspel. Upoštevana je bila želja tovariša Regenta, naj bodo pesmi uglasbene na besedila pesnikov slovenske moderne in Srečka Kosovela, ki je v marsičem soroden temu pesniškemu krogu. Žirija, ki je bila izbrana iz naših najboljših komponistov in kritikov, je izmed pesmi, ki so bile poslane na natečaj, izbrala najboljše. Umetniško vodstvo in upravni odbor Slovenske filharmonije sta z navdušenjem sprejela predlog predsedstva »Svobod«, da bi pevski zbor Slovenske filharmonije nagrajene in odkupljene kompozicije izvedel na prireditvi, ki bo prirejena delegatom izrednega kongresa prosvetnih društev Slovenije. To povabilo nas je razveselilo zlasti še zato, ker bo to dejansko prvi večji stik med zastopniki delavskih prosvetnih društev in profesionalno institucijo. Prepričani smo, da je ta stik nujen in da ga bomo za naprej še razširjali. Program koncerta bo naslednji:

1. Alojz Srebotnjak: *»Kdo je hodil«* (Srečko Kosovel)
2. Peter Lipar: *»Drevo nad obal«* (Srečko Kosovel)
3. Marjan Lipovšek: *»Ne potožil bi«* (Josip Murn-Aleksandrov)
4. Marjan Lipovšek: *»Tki mi platno* (Josip Murn-Aleksandrov)
5. Rado Simoniti: *»Križ«* (Matej Bor)
6. Ciril Pregelj: *»Topel je nocoj moj hram«* (Srečko Kosovel)
7. Viktor Mihelčič: *»Pa da bi znal«* (Srečko Kosovel)
8. Ciril Pregelj: *»Prvi maj«* (Igo Gruden)

—:—

9. Rado Simoniti: *»Jesen«* (Srečko Kosovel)
10. Rado Simoniti: *»Balada«* (Srečko Kosovel)
11. Slavko Mihelčič: *»Vse dolge noči«* (Manko Golar)
12. Vilko Ukmar: *Ciklame«* (Srečko Kosovel)
13. Vilko Ukmar: *»Melanholija gladu«* (Srečko Kosovel)
14. Vilko Ukmar: *O polnoči* (Srečko Kosovel)
15. Vilko Ukmar: *»Skica za koncert«* (Srečko Kosovel)
16. Vilko Ukmar: *»In če sem samo vetru brat* (Srečko Kosovel)

Ker so dela po izrazu monotona, sem menil, da bi pesmi najbolj približal zborom in poslušalcem, če bi recitator najprej povedal besedilo pesmi. Zdi se mi, da bi bila ta oblika koristna tudi za ostale pevske zbore. Na našem koncertu bo pesmi recitiral član Slovenskega narodnega gledališča Boris Kralj.

Za zaključek naj povem še to. Menim, da bi bilo potrebno za bodoče natečaje dati komponistom več časa, kar bi brez dvoma rodilo še boljše rezultate. Prav tako sem prepričan, da bi morali imeti komponisti več neposrednega, živega stika s pevskimi zbori, da bi bolje spoznali njihovo zmogljivost. Ne mislim tega zato, da bi komponirali slabše, manj zahtevne skladbe, pač pa, da bi bolje spoznali one, ki so jim te skladbe namenjene.

Zbor Slovenske filharmonije ima v tem letu še velike načrte. Poleg mladinskih koncertov, na katerih bomo peli narodne pesmi, kakor tudi najtežje moderne kompozicije, med njimi tudi nagrajene, bo zbor večkrat gostoval. Ženski pevski zbor bo v tej sezoni gostoval v vseh krajih na Slovenskem, ki imajo učiteljišča, kjer bo bodočim učiteljem (pretežna večina je učiteljic) pokazal svoje znanje in jim dal vzpodbudo za udejstvovanje na tem plemenitem glasbenem področju.«

Kratek stisk roke in poslovila sva se. Še nekaj dni in srečali se bomo na koncertu na Jesenicah.

-vim-

PABERKI

V Libojah je DPD »Svoboda« priredila v nedeljo uspel koncert, na katerem je nastopil libojski moški zbor pod vodstvom zborovodje Cerarja. Kapelnik Kovač pa je s požrtvovalnim delom usposobil za nastop tudi mlade harmonikarje, tamburaše in citraše. Številna publika je z navdušenim ploskanjem dala izvajalcem lepo priznanje.

V soboto, 15. oktobra sta priredila mešani in moški pevski zbor jeseniške »Svobode« v Delavskem domu v Trbovljah koncert umetnih in narodnih pesmi v počastitev izrednega kongresa »Svobod« in ostalih prosvetnih društev.

OB IZIDU ČETRTE ŠTEVILKE POLITIČNE KNJIŽNICE, KI OBJAVLJA GOVOR EDVARDA KARDELJA »O NEKATERIH IDEJNO-POLITIČNIH VPRAŠANJIH«

Kulturno razvedrilo

Razmišljanje pred izrednim kongresom prosvetnih društev

Morda bo kdo temu podlistku očital neresnost. Morda se mu bo zazdelo, da je zabava preneznatna stvar, da bi o njej kazalo razpravljati na izrednem kongresu prosvetnih društev Slovenije. Toda kakorkoli bo o zabavi razmišljal, končna resnica bo le ta, da je bila zabava v vseh časih sestavni del človekovega življenja, da so družbene prilike vedno dajale zabavi svoj pečat. Bilo bi zelo nesmiselno in tudi škodljivo, če bi mi to resnico prezrli, če bi si pred njo mašili ušesa.

Slovenci si prepogosto očitamo, da smo puščobni ljudje, da nimamo pravega smisla za veselje in humor, da smo veseli le takrat, kadar ga imamo pošteno pod kapo. Res naš humor še ni najbolj isker, je pa dokaj veren odraz naše preteklosti. Humor je stvar svobodnih ljudi, le ti se od srca nasmejejo svojim slabostim. Zato tudi rudarji, tovarniški delavci, ljudje brez predsodkov, uganejo desetkrat več veselih, kot pa »korektni« namelavcem potrebno in mi smo dolžni, da po svojih močeh zanj poskrbimo. Če na hitro preletimo vsa naša prizadevanja in uspehe, bomo videli, da smo marsikje šele na začetku poti. Pri nas izdajamo humoristične liste »Toti list« je po obetajočem razvoju kmalu žalostno preminul — v radiu oddajamo »vesele večere«, večina ostalih časopisov pa nam po kapljicah utrinja šale in anekdote. V desetih povojnih letih nismo uspeli izdati zbirke partizanskega humorja, kakor tudi ne živega, tvornega humorja iz delavskih revirjev. Doslej nismo uspeli obdržati pri življenju niti enega samega poklicnega »Veselega gledališča«, čeprav imamo poklicnih gledališč že preveč in prav zato vsa nimajo najbolj svetlih perspektiv. Vemo pa, da »Veselo gledališče« ni bilo na gostovanjih nikdar v zadregi za občinstvo.

Podobno je tudi z lahko glasbo. Ne moremo se znebiti občutka, da je lahka glasba dobila v očeh naših vidnejših skladateljev ponižujoč prizvok, da se po njihovem mnenju z njo ukvarjajo le manj nadarjeni umetniki. Komponiranje lažje glasbe res zahteva poseben dar, a vse to ne opravičuje nezanimanja. Če nič drugega, bi lahko imeli doslej več »ponesrečenih« poizkusov, videli bi vsaj, da skladatelji mislijo na preproste ljudi, na one, ki ustvarjajo materialne temelje vsej naši kulturi. Skoraj vsak narod ima več ali manj svojstveno lažjo glasbo, le pri nas je od ljudske pesmi naprej nastala občutna praznina. In ker teh sadov ni, mladina pa potrebuje zabavo, se zabava pač po tujih vzgledih. Danes že nikogar ne preseneti, če sliši petletne frkovce, kako na vse kriplje prepevajo »Kavboja Jimmija«. Včasih bi se kdo temu čudil, zdaj pa se le redkokdo razburja. Vseeno pa raje očitamo mladini, da je preveč »udarjena« na jazz, kakor pa da bi očitali našim glasbenikom, zakaj nam po svojih močeh ne skušajo komponirati tudi lažjih skladb.

Prav zaradi teh slabosti prosvetna društva vse pogosteje uprizarjajo operete. Na njihov račun je bilo izrečeno že toliko ugovorov in zagovorov, da bi ta članek presegel svoj namen, če bi hotel ta mnenja strniti in z njimi polemizirati. Kljub vsem tem prerekanjem, pa so operete še vedno takšne kot so bile pred dvajsetimi ali petdesetimi leti. Društva jih rada uprizarjajo, ker jih občinstvo hvaležno sprejema. Prav zaradi hvaležnega odziva se društva ne ustrašijo težav, ki jih povzroči vsaka uprizoritev. Najslabši del naših operet so gotovo besedila. Toliko ohlapnosti, pogosto tudi sladkobnosti je v njih, da se marsikdo upravičeno razburja nad njimi. Toda dokler ne bomo imeli boljših, bodo društva igrala pač te, ki so jim dostopne.

Folklorni plesi že davno niso več odraz našega čustvovanja. Prav je, da teh plesov ne prepustimo pozabi, ni pa prav, da vsako stopicanje pisano oblečenih ljudi po odru, ki ga spremlja glasba, že imenujemo folkloro. Prav tako se mi ne zdi prav, da si nekatera društva le preveč prizadevajo, da bi obudila k življenju mrtvo stvar. Kjer je folklora še živa, naj jo goje naprej, nima pa smisla vsajati semena na neplodna tla. Toda tudi tu je izhod edino v novi ustvarjalnosti. Potrebno bi bilo komponirati plese, ki bi bili bližji našim čustvovanjem, ki bodo odraz našega časa.

Marsikateri igralski družini očitamo, da je zgrešila vzgojni namen, ker je uprizorila burko. Za uprizoritev burke igralska družina ne zasluži pohvale, kajti večina burk je brez »soli«, zgrajenih zgolj na situacijski in groteskni komiki. Družine jih uprizarjajo pač zato, ker burke ne zahtevajo dragih scen, ker obravnavajo njim znano življenje in tudi zato, ker komedij, ki bi obravnavale naše sodobno življenje, skoraj nimamo. Izbira iger, ki bi bile primerne za uprizoritev na amaterskih odrih, je žal še premajhna.

Podobne težave imamo z izdajanjem zabavne literature. Domači viri so zaenkrat prešibki, najbrž zato, ker jih nismo znali prav usmerjati. In tako se večina naših zabavnih listov naslanja na tuje vzore. In nič čudno ni, če se marsikdaj, ko bi se morali zabavati, dušamo.

Še in še bi lahko naštevali in razglabljali. Toda izhod je samo eden:

»Kulturno razvedrilo je družbena potreba«, pravi tovariš Kardelj. »Če ga naša družba ne zagotovi, se bodo pojavile katerekoli druge oblike nekulturnega razvedrila. Ker naša družba krije to družbeno potrebo premalo iz svojih lastnih virov, prihaja med naše množice lahka literatura, jazz glasba in stripi v najslabših tujih variantah, ki dejansko zastrupljajo našo mladino in odrasle.

Na kratko rečeno: mislim, da lahko uspešno nastopimo proti tem negativnim pojavom edinole z bojem za našo socialistično kvaliteto, in sicer na vseh linijah. Tudi tukaj, na področju kulture in kulturnega razvedrila, velja isto, kar velja za vse sektorje naše socialistične gradive«.

Prav zaradi premajhne ustvarjalnosti si prosvetna društva pomagajo z zasilnimi izhodi. V letošnji sezoni so številna društva priredila »vesele večere«. Večina teh »večerov« je uspela in gledalci so bili z njimi zadovoljni, nudili so jim dve uri zabave. Društva bi priredila še več »veselih večerov«, če bi imela primerna besedila in pesmi. Tako pa morajo gledalci poleg domiselnih prizorov poslušati tudi pogrete šale, ki so se jim smejali že pred desetletji. Večji uspeh »veselih večerov« pa zavira tudi samoljubnost, prehitra užaljenost prizadetih. Pred kratkim mi je nek režiser, ki je priredil tak večer, potožil: »Veš, saj bi še bolje izpadlo, pa smo morali dve pesmi izpustiti. Tik pred predstavo smo dobili »pošto«, naj ju nikar ne vključimo v program«. »Pa ste koga žalili?« sem poizvedoval. »To je težko reči, odvisno je pač, kako človek na to gleda,« mi je odvrnil režiser. »Komunalno dejavnost smo mislili okrcati, pa smo dobili »pošto«. Jaz takšnih večerov ne bom več pripravljal«, je trpko pristavil. Nisem mogel razumeti, zakaj so nekateri naši krajevni funkcionarji tako občutljivi. Zdi se jim, da se bo na občini vse podrlo, če bo nekdo na »veselem večeru« zapel, da je cesta kotanjasta, prašna, da je tržnica nesnažna, da trgovci navijajo cene in tako dalje.

Ob vseh teh »suhih« letih pa me čudi, zakaj društva v večji meri ne izkoristijo to, kar jim je že dano. Številna društva imajo pri nas tudi gostinske obrate. Večinoma jih imajo zaradi dohodkov, v manjši meri pa zato, da bi bili prav ti gostinski obrati vzor, kakšne kulturne postrežbe si želi naš delavec. Skoraj nikjer ne pomislijo na to, da bi ustanovili nekakšen klub (ime pri tem ni važno), da bi uredili primerne prostore, kjer bi se lahko njihovi člani sestajali in se brez kričanja pijancev tudi pametno razgovarjali. Pred vojno so ti prostori v delavskih domovih opravili važno politično nalogo. Danes bi jih kazalo razviti naprej, ker so potrebe po izobrazbi narasle in ker so tudi materialne prilike ugodnejše. Prav tako bi kazalo več pozornosti posvetiti družabnim večerom. Pri nas se največkrat zgodi, da priredimo veselico zgolj zaradi denarja, redko kdaj pa iz potrebe, da bi se na njej tudi kulturno zabavali. Mislim, da tudi v tem tiči eden korenov pijanstva, kajti marsikak pijanec je že po »mačku« rekel, da se ga je »nalezel« zato, ker je hotel biti dobre volje. Zaradi premajhne skrbi za zabavo, se marsikdo zabava le takrat, kadar je pijan.

Prav zaradi naštetih vzrokov, se mi zdi, da je zabava »zelo resna« stvar in da kaže o njej spregovoriti tudi na kongresu. Te potrebe se zaveda tudi Iniciativni odbor za pripravo kongresa, saj je v drugem členu osnutka pravilnika predvidel sledeče:

»Zveza skrbi za izobrazbo in vzgojo najširših plasti delovnih ljudi in še posebej delavskega razreda s tem, da vsi organi Zveze pomagajo delovnim ljudem, da se izobražujejo, prosvetljujejo in da se udejstvujejo na vseh področjih umetniške dejavnosti ter si tako širijo splošno obzorje, krepe socialistično družbeno zavest in si zagotove zdravo, kulturno razvedrilo.«

VINKO TRINKAUS

IZ SINDIKALNEGA GIBANJA V KOLUMBIJI

Proti tujim družbam

Kolumbija je zašla v precejšnje gospodarske težave. Cena kavi je na svetovnem trgu hitro padla, Kolumbija pa je za Brazilijo največji izvoznik kave na svetu. To je vplivalo na dvig cen predmetov široke potrošnje in na porast brezposelnosti.

Na nedavnem sestanku Izvršnega odbora Zveze sindikatov Kolumbije so delavski voditelji zahtevali, naj vlada omogoči hitro industrializacijo dežele in ukrene vse potrebno, da se število brezposelnih ne bi povečalo.

V Kolumbiji je industrija slabo razvita, čeprav so po drugi svetovni vojni zgradili nekaj industrijskih objektov, predvsem jeklarn. Leta 1950 je kolumbijska industrija dajala komaj 18% vsega narodnega dohodka. V zemlji pa leže neizkoriščene ogromne zaloge premoga in nafte. Industrializaciji nasprotujejo predvsem tuje kapitalistične družbe, ki so lastnice plantaž kave in ki vedo, da bi industrializacija osamosvojila gospodarstvo Kolumbije ter škodovala njihovim dobičkom. Zveza sindikatov pa zadnja leta vedno bolj odločno zahteva, naj se Kolumbija gospodarsko in s tem tudi politično osamosvoji.

Ubiti črnega dečka ni zločin... Pred nedavnim smo pisali o tragični smrti črnega otroka Emmetta Louisa Tilla, ki sta ga ubila dva Američana samo zato, ker je bil črn. Naše tedanje poročilo moramo dopolniti z ugotovitvijo, da je ameriško sodišče oba zločinca oprostilo... Na sliki vidimo Emmettovo mater ob sinovi krsti

Z ZASEDANJA GENERALNE SKUPŠČINE OZN

OZN naj bo orožje napredka

Na letošnjem zasedanju so se bolj kot na dosedanjih uveljavile napredne težnje kolonialnih narodov in gospodarsko nerazvitih ter premalo razvitih dežel

Generalna skupščina Organizacije združenih narodov zaseda v New Yorku že skoraj pet tednov. Najprej so med splošno razpravo govorili šefi delegacij, potem pa so začeli delovati odbori. Med najvažnejšimi problemi, o katerih je doslej Generalna skupščina razpravljala, so: gospodarski razvoj nerazvitih dežel, mirnodobna uporaba atomske energije, položaj na nesamoupravnih področjih. Skupščina že nekaj tednov zaseda brez francoske delegacije, ki je v znak protesta zaradi sprejema alžirskega vprašanja na dnevni red zasedanja zapustila New York in se vrnila v Pariz.

Nekateri govore o krizi letošnjega zasedanja Generalne skupščine. Res se kažejo znaki krize, ki pa pravzaprav ni nova.

Na letošnjem zasedanju so se bolj kot na dosedanjih uveljavile težnje kolonialnih in gospodarsko zaostalih narodov. Kolonialne sile pa so odgovorile s hudim pritiskom. Spor med kolonialnimi silami in kolonialnimi narodi je ostro izbruhnil med razpravami o Cipru in Zahodni Novi Gvineji, še prav posebno pa med razpravo o Alžiru.

Popuščanje med Vzhodom in Zahodom je omogočilo, da so se odnosi med zasužnjenimi in gospodarsko nerazvitimi narodi ter kolonialnimi silami in visoko razvitimi državami uveljavili kot najvažnejši mednarodni problemi. Na letošnjem zasedanju se je zgodilo to, kar kolonialne sile niso pričakovale: protikolonialne težnje so zmagale. Nekateri so to zmago veselo pozdravili, drugi pa so jo izrabili za napad na OZN. V tem vzdušju se je doslej odvijala razprava o gospodarskem razvoju nerazvitih dežel, o mirnodobski uporabi atomske energije in položaju na nesamoupravnih področjih. Kolonialne sile in visoko razvite dežele bi rade čimbolj neodvisno od Združenih narodov uveljavljale svoje gospodarske in politične težnje, protikolonialne sile in nerazvite dežele pa menijo, da bi bilo bolj prav, če bi se z gospodarsko pomočjo, miroljubno uporabo atomske energije in z delovanjem za osamosvojitev nesamoupravnih področij ukvarjali predvsem Združeni narodi kot z glavnimi področji svojega delovanja.

V minulih dneh so bile tudi volitve novih članov stalnih odborov Generalne skupščine. Jugoslavija je kandidirala za člana ekonomsko-socialnega sveta. V soboto pa se je nenadoma pojavilo ime naše domovine na kandidatnih listah za Varnostni svet. Nekatere delegacije so se zavzele za izvolitev Jugoslavije, ker niti Filipini niti Poljska po petem glasovanju nista dobili dovolj glasov. Že v soboto se je pri prvih dveh glasovanjih pokazalo, da ima Jugoslavija precej izgledov na zmago.

Oboroženа kolonialna reakcija... Francoski koloni v Maroku so se oborožili in groze z državljansko vojno, če bo pariška vlada sprejela zahteve maroškega osvobodilnega gibanja

KAKO SE KREPI SINDIKALNO GIBANJE V LIBIJI

Prva uspešna stavka

Mlada dežela, mlado sindikalno gibanje. — Stavkovni val je v nekaj dneh zajel vso Libijo. — Vlada in delodajalci so sprejeli zahteve sindikatov. — Splošna zveza delavcev Libije je vedno močnejša in vedno bolj odločna

Libija je mlada dežela. Od šestnajstega stoletja je bila del turškega cesarstva, 1919. leta jo je zasedla Italija, 1942. leta pa Anglija. Od leta 1950 je samostojna.

In mlado je tudi libijsko sindikalno gibanje. Delavcev ni veliko, ker ni industrije. Razredna zavest je razmeroma zelo slabo razvita. Do nedavnega je delovalo v vrstah Splošne zveze delavcev Libije, ki so jo šele pred leti ustanovili zelo malo delavcev. Do nedavnega pravimo, zakaj v zadnjem mesecu se je položaj precej spremenil.

Libijski delodajalci so pred nekaj tedni odklonili uredbo o plačani nedelji. Pod njihovim vplivom so iz ministrstva za javna dela odpustili tri sindikalne voditelje. Splošna zveza delavcev je protestirala. Ker protesti niso zalegli, je pozvala delavce naj stavkajo.

Najprej so začeli stavkati transportni delavci in delavci v pekarnah ter elektrarnah Tripolisa, največjega mesta Libije. Stavkajočim so se kmalu pridružili tudi gradbeni delavci in delavci v mlinih ter nekaterih drugih gospodarskih panogah. Stavke so povzročile precejšnjo gospodarsko škodo. Vlada je zahtevala, da Splošna zveza naroči delavcem, naj se vrnejo na delo. Sindikalni voditelji pa so odvrnili, da se bodo delavci vrnili na delo šele tedaj, ko bodo delodajalci sprejeli zahteve sindikatov. Vlada je zato ukazala delodajalcem, naj spoštujejo uredbo o plačani nedelji, obenem pa je v ministrstvo za javna dela ponovno sprejela odpuščene sindikalne voditelje. Tako se je prvo večje stavkovno gibanje v Libiji končalo z zmago delavcev.

Po tem uspehu se je precej delavcev, ki so spoznali vrednost organiziranega boja proletariata, včlanilo v Splošno zvezo delavcev Libije.

Žrtve osvobodilnega boja v Severni Afriki

Boji v Maroku in Alžiru se nadaljujejo. Po francoskih podatkih so imeli maroški partizani v minulih dveh tednih okrog 150 mrtvih in nad 2000 ranjenih, alžirski partizani pa okoli 50 mrtvih in 30 ranjenih. Po podatkih francoskega tiska je v istem času padlo v Severni Afriki nad 50 Francozov, kakih 250 pa je bilo ranjenih. Toda to so le uradni francoski podatki, ki pa so včasih kar precej skregani z resnico.

Stavkali so 68 dni

Nad 1300 pristaniških delavcev Singapura je stavkalo 68 dni in — zmagali. Delodajalci so jim povišali mezde za 20%, skrajšali delovni teden na 44 ur in zagotovili 18-dnevni letni dopust. Stavka je uspela zato, ker je stavkajoče odločno podpirala sindikalna organizacija pristaniških delavcev in mornarjev.

IN ŠE NEKAJ O POLOŽAJU AFRIŠKIH DELAVCEV V SEVERNI RODEZIJI

SPOPAD V NČANGI

Spopad v rudniku bakra Nčangi so povzročili tisti Evropejci, ki so v Severni Rodeziji, angleški koloniji v Afriki, uveljavili neenakopravne odnose med evropskimi in afriškimi delavci

V zadnji številki našega lista smo pisali o spopadu med evropskimi delavci in domačini v rudniku bakra Nčangi v angleški koloniji Severni Rodeziji. Agencija Reuter, ki je to vest objavila, pa ni povedala vzrokov spopada.

Med drugo svetovno vojno, ko je Velika Britanija zelo potrebovala baker, je sindikalna organizacija evropskih rudarjev Severne Rodezije, ki ima kakih 6000 članov, predvsem kvalificiranih delavcev, podpisala z delodajalci sporazum, na katerem še vedno temelji rasna diskriminacija v severnorodezijskih rudnikih. Sporazum je namreč zagotovil evropskim delavcem, da na njihovih delovnih mestih ne bodo zaposlili Afrikancev. Tudi po vojni so delodajalci sklenili s sindikatom evropskih rudarjev več sporazumov, ki so onemogočili domačinom, da bi se zaposlili na polkvalificiranih in kvalificiranih delovnih mestih ter zagotovili belcem boljše delovne pogoje in boljše mezde. Delodajalci so sicer nekajkrat hoteli te sporazume odpovedati in zaposliti na nekaterih delovnih mestih tudi domačine, ki bi seveda imeli precej nižjo plačo kot belci, toda sindikat evropskih rudarjev je vedno grozil s splošno stavko.

Leta 1949 so Afrikanci ustanovili svojo sindikalno organizacijo, ki je sklenila, da se bo bojevala za enakopravnost, za izboljšanje delovnih pogojev svojih članov in za višje mezde. Ta sindikat ima danes 25.000 članov. Njegov boj pa še vedno ni obrodil kakih večjih uspehov. Evropski rudarji so ob koncu lanskega leta dobivali povprečno 100 funtov mesečno, Afrikanci pa od 8 do 24 funtov.

Največja ovira boja Afrikancev za višje mezde so sporazumi med evropskimi rudarji in delodajalci, ki onemogočajo domačinom, da delajo na polkvalificiranih in kvalificiranih delovnih mestih. Evropski rudarji sicer priznavajo, da bi domačini lahko delali na takih delovnih mestih, toda proti temu se bore zato, ker bi radi ta delovna mesta ohranili zase.

Pred nedavnim so delodajalci in sindikalne organizacije evropskih delavcev spet sklepali delovne sporazume. Vse kaže, da tudi tokrat Afrikanci ne bodo dobili večjih pravic. Prvi znaki popuščanja pa se vendarle kažejo. V osmih letih bodo v rudnikih bakra zaposlili na polkvalificiranih delovnih mestih 1200 domačinov. To pa je vsekakor premalo. Afriški delavci so nezadovoljni, zahtevajo enakopravnost, in od tod spori, stavke in spopadi.

O ŽIVLJENJU DELAVCEV NA FILIPINIH

Tam je revščina doma

Filipini so dežela 7083 otokov, ki so raztreseni med Indonezijo in Kitajsko. Na teh otokih živi nekaj nad 20 milijonov prebivalcev.

O Filipinih malo vemo. Kvečjemu to, da filipinska vlada precej tesno sodeluje z ameriško vlado in podpira njeno azijsko politiko, in to, da so Filipini pred dnevi s podporo Združenih ameriških držav kandidirali za nestalnega člana Varnostnega sveta OZN. Zato ne bo odveč, če spregovorimo nekaj besed o položaju in boju filipinskega proletariata.

Po uradnih podatkih je na Filipinih nad 8 milijonov delavcev in nameščencev. Od tega jih je okoli 1,200.000 brezposelnih in 3 milijone delno zaposlenih.

Na Filipinih je revščina doma. Narodni dohodek je med najbližjimi na svetu (komaj 44 dolarjev na prebivalca). Tudi življenjska raven je izredno nizka. Na vasi vladajo fevdalni odnosi; mezde tovarniških delavcev so mnogo pod azijskim povprečjem. Okrog 5% prebivalcev ima 90% narodnega bogastva. Pomemben je ameriški gospodarski vpliv. Zato je razumljivo, da so filipinski delavci nezadovoljni in da velikokrat stavkajo ter demonstrirajo.

Pod vplivom odločnih nastopov proletariata je filipinska vlada izdelala več načrtov za dvig dežele iz gospodarske zaostalosti. Pri uresničevanju teh načrtov je zaposlila več sto tisoč brezposelnih delavcev.

Ti ukrepi, ki so sicer nekoliko zboljšali položaj, pa še zdaleč ne odgovarjajo potrebam in gospodarskim možnostim Filipinov. Na Filipinih je namreč ogromno naravnega bogastva, ki so ga šele pričeli izkoriščati.

Filipinsko sindikalno gibanje ni enotno. Do nedavnega so delavcem celo kratili pravice do združevanja. Šele ko je parlament sprejel tako imenovani zakon o delovnem miru, ki naj bi preprečil razredne spopade, so se sindikati lahko v imenu delavcev začeli pogajati z delodajalci. Od tedaj so se pogoji za sindikalno delovanje nekoliko zboljšali, toda še vedno niso redki primeri, da sindikalne voditelje preganjajo in zapirajo. O tem so govorili na letošnjem kongresu združenega sindikata, ki je eden največjih filipinskih sindikatov.

Sindikalno gibanje, ki je organizacijsko in idejno neenotno, ni dovolj močno, da bi bolj odločno in organizirano nastopilo proti delodajalcem in vladi. Tega se zavedajo nekateri naprednejši delavski voditelji, ki so že precej storili, da bi se sindikati združili. Šele tedaj, ko se bodo filipinski sindikati združili, ko bo njihov program enoten, ko bodo enotno nastopili, bo proletariat Filipinov lahko odločneje uveljavil svoje težnje in zahteve.

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik France Boštjančič. Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 1 – Dom sindikatov. Telefon: uredništvo in uprava 32-051, uredništvo 32-538, uprava 30-046. Poštni predal 284. Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-305 1-221. List izhaja vsak petek. Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din; posamezna številka 10 din.

Zadnji pozdrav... Italijanski delavci odhajajo v tujino, ker v domovini niso mogli dobiti kruha

OKNO V SVET

NOVA KRIZA

Nekaj misli ob sklepu francoske vlade, da bojkotira zasedanje Generalne skupščine Združenih narodov

Umik francoske delegacije z letošnjega zasedanja Generalne skupščine Združenih narodov je že sam po sebi težak udarec za to mednarodno organizacijo in povzroča nove, resne zaplete v mednarodnih odnosih. Toda posledice te odločitve francoske vlade bodo še hujše, saj je očitno, da ne gre le za to konkretno potezo. Dejansko je z njo v zvezi dosti drugih reči, cel obseg določenih materialnih činiteljev, ki delujejo v negativni, razdiralni smeri. Sklep francoske vlade, da bojkotira zasedanje Generalne skupščine Združenih narodov, je znak dosti bolj negativnega pojava, kot je negativni odnos do sklepa večine dežel — članic, naj se alžirsko vprašanje vključi v dnevni red Generalne skupščine. Ob alžirskem vprašanju so se dejansko pokazale vse glavne negativne težnje, s katerimi se bo v prihodnjem obdobju mednarodna skupnost vse pogosteje srečavala.

Velike spremembe v mednarodnih odnosih, popuščanje napetosti v svetu, občutna pomiritev v odnosih med Vzhodom in Zahodom — vse to je pripeljalo do tega, da so pričela prihajati bolj do veljave tista politična, gospodarska in socialna vprašanja, ki so bila iz razumljivih razlogov v času hladne vojne precej v ozadju. Gre predvsem za kolonialno vprašanje, problem samoodločbe narodov, za položaj na nesamoupravnih, odvisnih področjih in v polodvisnih deželah ter za problem gospodarskega razvoja zaostalih predelov sveta.

Kolonialne sile imajo svoje posebne materialne interese, ki so značilni prav po tem, da jih ne najdemo v deželah brez kolonij. Ti posebni materialni interesi so imeli vselej, v vseh okolnostih, velik vpliv na splošno mednarodno orientacijo in praktično politiko kolonialnih sil; toda danes je vpliv teh posebnih materialnih interesov še veliko večji kot je bil doslej. Ti posebni materialni činitelji so danes dosti bolj aktivni, bolj brezobzirni, in sicer zato, ker se v sedanjem, spremenjenem mednarodnem položaju čutijo vse bolj ogrožene. Za vsako ceno hočejo preprečiti, da bi kolonialna in podobna vprašanja zavzela vidni položaj na svetovni pozornici in da bi postalo vprašanje nerazvitih predelov sveta eno glavnih področij zanimanja mednarodne skupnosti. Vse to pa neizogibno vodi k temu, da kolonialne sile vedno bolj spreminjajo svoj odnos do procesa nadaljnjega pomirjevanja v svetu, posebno do njegove hitrosti in širine, kakor tudi, da vedno bolj spreminjajo svoj odnos do Združenih narodov.

Kolonialne sile izhajajo iz popolnoma točne ocene, da nadaljnja pomiritev v odnosih med Vzhodom in Zahodom ne more ostati brez vpliva na vlogo in značaj tako resnih problemov današnjega sveta, kot so, recimo, kolonialna vprašanja in nasprotja med industrijsko visoko razvitimi in gospodarsko zaostalimi deželami. Kolikor bolj se bo popravljalo splošno mednarodno vzdušje, tem bolj bodo postajali pereči in važni prav tisti problemi, ki so v neposrednem nasprotju z omenjenimi materialnimi interesi kolonialnih sil. Iz tega logično sledi vprašanje, ali je v interesu kolonialnih sil, da aktivno podpirajo nadaljnje popuščanje napetosti v svetu?

Torej ne gre za neko abstraktno razmerje do miru, temveč za materialni odnos do vsega tistega, kar stabilizacija miru neizogibno prinaša.

V času, ko je grozila neposredna nevarnost svetovne vojne, so bile tudi vse kolonialne sile neposredno materialno zainteresirane, da se prepreči splošna katastrofa; tedaj so si tudi zelo aktivno prizadevale za odstranitev neposredne nevarnosti in so nedvomno prispevale k spremembi na boljše, k procesu popuščanja napetosti. Toda danes, ko ne grozi več neposredna nevarnost vojne, je stvar drugačna, kajti notranja logika nadaljnjega pomirjevanja v svetu vse bolj zadeva ob nekatere posebne materialne interese kolonialnih sil. Zato se tudi pojavlja pri kolonialnih silah določena sprememba njihove splošne mednarodne dejavnosti. Sicer so tudi sedaj ohranile svojo temeljno zainteresiranost za mir — ne dovoliti izbruh svetovne vojne — toda po vsemu sodeč jim ni več do tega, da bi se pomiritev v svetu nadaljevala s tisto naglico kot se je začela. Zato se v prestolnicah kolonialnih sil, v tisku in s strani uradnih zastopnikov vse bolj razglaša teza, da poteka današnji proces popuščanja napetosti prehitro, da je to nevarno, in predlagajo, da bi ta proces zavrli.

Edino tako si je mogoče razložiti, zakaj je francoska vlada izkoristila alžirsko vprašanje za odložitev obiska svojega premiera v Sovjetski zvezi in za prekinitev trgovinskih pogajanj z vzhodnoevropskimi deželami.

V odnosu do Združenih narodov se kaže omenjena sprememba stališča v težnji, zmanjšati njihove pristojnosti in sploh njihovo delovno področje. Dokazujejo, naj bi se Združeni narodi ukvarjali samo z nekaterimi oblikami političnih odnosov v svetu, v glavnem samo z odnosi med Vzhodom in Zahodom, da pa se ne bi smeli spuščati v globlje obravnavanje takšnih vprašanj, kot so, recimo, kolonialna, socialna in gospodarska.

Vso to kampanjo za zmanjšanje vloge Združenih narodov spremljajo neposredni, pogosto tudi zelo surovi izpadi proti majhnim in srednjim deželam. V tem pogledu je vsekakor značilen članek londonskega »Economista«, ki je pod naslovom »Velike in majhne države« odkrito trdil, da se ne sme dovoliti, da bi se majhne dežele in Združeni narodi »vmešali v vse in karkoli«; pod »vse in karkoli« pa je razumeti vse, kar zadeva ob posebne materialne interese kolonialnih sil.

Sedemdeset odstotkov človeštva gladuje. Koliko manj bi bilo bede na svetu, če bi razvite dežele v okviru Organizacije združenih narodov pomagale nerazvitim. — Lakota v Indiji

Razumljivo je, da v kampanji proti Združenim narodom in majhnim državam najhuje napadajo prav Generalno skupščino, to je najbolj demokratični organ Združenih narodov, kjer velja načelo enakopravnosti in kjer se najmočneje kaže vloga majhnih in srednjih dežel.

Metoda, ki jo je uporabila francoska vlada — metoda bojkota — ni nekaj novega, nekaj, kar Združeni narodi ne bi poznali. Tako je na primer že Stalinova vlada januarja 1950 naročila svojemu zastopniku v Varnostnem svetu, naj demonstrativno zapusti ta organ. Nato so sovjetski zastopniki demonstrativno zapustili vseh trideset organov Združenih narodov, ki so tedaj zasedali. (Bojkot ni veljal za Generalno skupščino, ker takrat ni zasedala.) Sovjetski bojkot Združenih narodov je trajal v celoti več kot šest mesecev.

Sedaj, ko je francoska delegacija zapustila Generalno skupščino Združenih narodov, je umestno, če se spomnimo razumnega utemeljevanja, s katerim je francoski zastopnik v Varnostnem svetu 1950. leta obsodil sovjetski bojkot. Takrat je namreč vprašal, kam bi prišla mednarodna skupnost, če bi popuščala izsiljevanju in v kaj bi se spremenila Organizacija združenih narodov, oziroma kaj bi od nje sploh ostalo, če bi vsak član grozil z bojkotom in zapustil Združene narode, če le-ti ne bi sprejeli njegovih zahtev.

Združeni narodi so uspešno prebrodili veliko politično krizo, ki jo je tedaj izzvala Stalinova vlada s svojo politiko bojkota Organizacije združenih narodov. Uspelo jim je, da so preprečili številne negativne težnje, ki so bile združene s to krizo. Ena najnevarnejših je bila vsekakor težnja, da bi to krizo izkoristili za spreminjanje Združenih narodov v protikomunistično mednarodno organizacijo, v privesek enega bloka.

Jasno je, da je Organizacija združenih narodov (ki ji je uspelo, da se v času največje mednarodne napetosti obdrži kot univerzalna svetovna organizacija in ki je danes že izven najhujše politične krize v odnosih med Vzhodom in Zahodom) zabredla zdaj v novo krizo, in sicer v krizo na drugem področju — na področju odnosov med kričečimi političnimi, gospodarskimi in socialnimi potrebami velikega dela sveta ter stališčem kolonialnih sil.

Ta nova kriza, ki ni izbruhnila nedavno, temveč se je pripravljala že dalj časa, perečа pa je postala ob odločitvi francoske vlade o bojkotu Generalne skupščine, skriva nedvomno velike nevarnosti.

Francija, in na nek način tudi vse ostale kolonialne sile, grozijo, da se bodo umaknile iz Združenih narodov, če bo ta mednarodna organizacija pri obravnavanju političnih, gospodarskih in socialnih vprašanj prekoračila tisto mejo, ki jo kolonialne sile imajo za dovoljeno. Grožnja o umiku iz Združenih narodov seveda za zdaj še ne pomeni neke neposredne nevarnosti, toda napačno bi bilo, če bi zapirali oči pred njeno potencialno nevarnostjo. Ko govorimo o tem, je treba vedeti, da bi kaj takega pomenilo konec Organizacije združenih narodov, ker bi tako izgubila značaj univerzalne organizacije in že samo s tem bi bila uničena ena najpomembnejših pridobitev današnje mednarodne skupnosti.

Pojavljajo pa se tudi težnje, ki že imajo svojo obliko v konkretnih zahtevah in poskusih (in teh bo vsak dan več), da bi sedanjo krizo v Združenih narodih izkoristili za omejitev pristojnosti in delovnega področja najbolj demokratičnega organa Združenih narodov — Generalne skupščine.

Veliko napako bi zagrešili, če se ne bi v polnem obsegu zavedali nevarnosti tistih poskusov, ki skušajo sedanjo krizo v Organizaciji združenih narodov prebroditi s tako velikim popuščanjem kolonialnim silam, s takšno revizijo sklepa o vključitvi alžirskega vprašanja v dnevni red, ki bi ohromila sleherno nadaljnje delo Združenih narodov pri vprašanjih, ki zadevajo nesamoupravna področja in gospodarsko zaostale predele sveta.

Kriza, ki jo je povzročila francoska vlada, je vsekakor zelo resna. V veliki meri je nadaljnje delo Združenih narodov odvisno od tega, kakšna bo rešitev te krize.

Jasno je, da bi bila rešitev te krize pravilna le tedaj, če bi zagotovila takó univerzalnost Združenih narodov, kot tudi njihovo normalno delovanje na vseh področjih današnje svetovne problematike.

Jože Smole